



OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

TALOUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Juho Annola

YRITYKSEN SUKUPOLVENVAIHDOS

Pro gradu

Marraskuu 2013

Yksikkö Laskentatoimen yksikkö			
Tekijä Annola Juhon		Työn valvoja Pulkkinen M, OTK, lehtori	
Työn nimi Yrityksen sukupolvenvaihdos			
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu	Aika Marraskuu 2013	Sivumäärä 64
Tiivistelmä Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia eri mahdollisuuksia on toteuttaa yrityksen sukupolvenvaihdos ja miten osakas sekä yhtiö voivat valmistautua menettelyyn sekä mitä huojennuksia voidaan käyttää apuna. Sukupolvenvaihdosta tarkastellaan sekä luovutuksensaajan että –antajan näkökulmasta niin henkilö kuin osakeyhtiöissäkin. Juridiset, verotukselliset ja taloudelliset tekijät otetaan huomioon. Tutkimus on toteutettu perehtymällä aiheesta kertovaan kirjallisuuteen ja lakiteksteihin ja havainnollistamisen apuna on käytetty esimerkkejä. Suunnittelun ja valmistelun osa-alueina tutkitaan vero- ja rahoitussuunnittelua sekä erilaisia yritysjärjestelytoimenpiteitä. Yrityksen tai sen osan luovuttamista eli varsinaista toteutuvaa sukupolvenvaihdosta tutkitaan vastikkeellisesti, osittain vastikkeellisesti ja vastikkeettomasti tapahtuvissa luovutustilanteissa. Lainsäädännön mahdollistamat huojennukset tulo- sekä perintö- ja lahjaverotuksessa käsitellään sukupolvenvaihdoksen toteuttamista helpottavina apukeinoina.			
Asiasanat Yrityskauppa, verosuunnittelu, luovutusvoittoverotus			
Muita tietoja			

SISÄLLYS

Sisällys

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkielman taustaa	3
1.2 Aikaisempia tutkimuksia	4
1.3 Tutkimuksen tavoite ja rakenne	5
2 VEROSUUNNITTELU	7
2.1 Yleistä sukupolvenvaihdoksen verosuunnittelusta	7
2.2 Ennakkotiedot ja -ratkaisut	8
2.3 Luovutusvoittojen verotus ja luovutustappioiden vähentäminen	10
3 RAHOITUKSEN SUUNNITTELU	15
3.1 Rahoitusongelmia ja –ratkaisuja	15
3.2 Omien osakkeiden hankkiminen kaupan rahoittamiseksi	16
4 VALMISTAUTUMINEN JA YRITYSJÄRJESTELYT	18
4.1 Osakaspuhjan laajentaminen	19
4.2 Kohdeyrityksen taseen keventäminen	20
4.3 Osakevaihto	20
4.4 Liiketoimintasiirto	21
4.5 Jakautuminen	22
4.6 Sulautuminen	24
4.7 Purkaminen	25

5 VASTIKKEELLISET OMISTAJANVAIHDOKSET	27
5.1 Omistuskauppa	27
5.2 Substanssikauppa	28
5.3 Lahjanluonteinen kauppa	29
5.4 Kaupan sisällön selvittäminen	31
5.5 Negatiivinen oma pääoma ja yrityksen myynti	33
6 OMAISUUDEN LAHJOITTAMINEN	36
6.1 Tavallinen lahja	36
6.2 Ennakkoperintö	37
6.3 Suosiolahja	37
6.4 Testamentti	38
6.5 Lakimääräinen periminen	39
6.6 Perintö- ja lahjaveron määräytyminen	39
7 SUKUPOLVENVAIHDOKSEN HUOJENNUKSET VEROTUKSESSA	44
7.1 Huojennus tuloverotuksessa	44
7.2 Huojennus perintö- ja lahjaverotuksessa	45
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	52
LÄHTEET	63

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Suuret ikäluokat ovat siirtymässä eläkkeelle ja sukupolvenvaihdos on ajankohtainen monissa omistajajohtoisissa yrityksissä. Ikääntymisen ohella merkittävä syy monien vanhempien yrittäjien halukkuuteen luopua yrityksen omistamisesta on uuden teknologian nopea kehittyminen ja suuri vaikutus yritysmaailmaan. Osa vanhemmista yrittäjistä ei halua opetella sen käyttöä ja kokee jääneensä nykykehityksen vauhdista. (Siikarla 2001: 25.)

Sukupolvenvaihdoksessa on kysymys prosessista, jossa yrityksen omistus siirtyy vanhalta omistajayrittäjältä hänen lapselleen tai muulle lähisukulaiselle. Se voidaan toteuttaa hallitusti ja suunnitelmallisesti luovuttajan eläessä, jolloin yritystoiminnan jatkajaksi kaavailtu yksi tai mahdollisesti useampikin henkilö otetaan mukaan toimintaan jo ennen varsinaista sukupolvenvaihdosta. Jatkajan koulutus voidaan suunnitella tulevia tehtäviä vastaavaksi ja hänelle annetaan mahdollisuus perehtyä yrityksen toimintaan, johtamiseen ja päätöksentekoon. Toisaalta on myös mahdollista, että yritys siirtyy vasta pesänjaon yhteydessä luovuttajan kuoltua uudelle omistajasukupolvelle ilman minkäänlaista suunnittelua. (Lindgren 2001: 1–2.)

Perusmalleja ja järjestelyjä sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseen ovat kauppa, lunastusjärjestelyt, suunnattu uusmerkintä, fuusio, jakautuminen, ennakkoperintö, lahja sekä perintö. Ellei sukupolvenvaihdosta pystytä toteuttamaan suvun sisällä, voidaan perheyritys myös myydä perheen ulkopuolisille, sulauttaa suurempaan yritykseen, listauttaa pörssiin, siirtää palkkajohtaja-aikakauteen tai säätiömuotoiseen omistukseen. Jos nämäkään vaihtoehdot eivät tule kyseeseen, jää ainoaksi keinoksi yrityksen lopettaminen. (Koiranen 2000: 139.)

1.2 Aikaisempia tutkimuksia

Immonen ja Lindgren (2009) esittelevät Onnistunut sukupolvenvaihdos – teoksessaan keinoja, joita yhdistelemällä voi hallita omistajavaihdosta ja valita erilaisiin tilanteisiin sopivat vaihtoehdot. Heidän kirjansa on tarkoitettu pääasiallisesti oppaaksi sukupolvenvaihdoksen suunnittelijoille ja toteuttajille ja siinä on otettu huomioon tuorein oikeuskäytäntö sekä vero- ja muun lainsäädännön muutokset ja kehittämistarpeet.

Ukkolan ja Vilppulan (2004) teos ottaa huomioon sukupolvenvaihdoksen vero-oikeudellisen puolen ja luo myös katsauksen eri yritysmuotojen lainopillisiin erityispiirteisiin.

Koiranen (2000) käsittelee teoksessaan sukupolvenvaihdosta kokonaisvaltaisesti. Hän tarkastelee sukupolvenvaihdosta huomioiden prosessin kolme eri tavoitetta. Niitä ovat varallisuuden oikeudenmukainen ja tehokas siirto luopujalta seuraajalle, liiketoiminnan hallinnan siirto liiketoimia vaarantamatta sekä perheen sisäisten suhteiden sovun ylläpitäminen ja edistäminen. Tärkeimpiä teemoja kirjassa ovat sukupolvenvaihdoksen ennakointi ja suunnittelu, juridiset kysymykset, taloudellinen suunnittelu sekä perheen ihmissuhteet sukupolvenvaihdokseen liittyen.

Siikarlan (2001) Onnistunut yrityskauppa ja sukupolvenvaihdos on käytännönläheinen teos, jossa esitellään konkreettisia esimerkkitapauksia sukupolvenvaihdoksista veroseuraamuksineen. Se sisältää myös yrittäjän kannalta merkittävimmät osakeyhtiöitä, avoimia ja kommandiittiyhtiöitä koskevat säännökset ja tarkat selvitykset niiden käytännön merkityksestä.

1.3 Tutkimuksen tavoite ja rakenne

Tämän tutkielman tavoitteena on tutkia, millaisia eri mahdollisuuksia on toteuttaa sukupolvenvaihdos ja miten osakas sekä yhtiö voivat valmistautua menettelyyn sekä mitä huojennuksia verotuksessa voidaan käyttää. Millä keinoin vaihdokseen voidaan valmistautua ja mitkä ovat vaihtoehdot, jos valmistelut jäävät tekemättä? Sukupolvenvaihdosta tarkastellaan sekä luovutuksensaajan että – antajan näkökulmasta osake- ja henkilöyhtiöiden tapauksissa. Luovutusvoittojen verotusta sekä tulo-, perintö- ja lahjaverotuksen huojennuksia havainnollistetaan esimerkeillä. Tarkastelunäkökulma on rajattu juridisiin, verotuksellisiin ja taloudellisiin seikkoihin. Sukupolvenvaihdosta voidaan tutkia myös psykologisesta näkökulmasta tai johtamiseen liittyvien seikkojen kannalta, mutta nämä osa-alueet jätetään tämän tutkielman ulkopuolelle.

Luvussa kaksi käsitellään sukupolvenvaihdoksen verosuunnittelua. Sen rooli yrityksen siirtämisessä jatkajalle on suuri ja huolellisesti tehtynä se mahdollistaa myös taloudellisesti onnistuneen sukupolvenvaihdoksen. Luvussa perustellaan verosuunnittelun tarpeellisuus sekä käydään läpi siihen vaikuttavia tekijöitä ja haasteita, joita verosuunnittelija kohtaa. Lisäksi kerrotaan ennakkotiedoista ja -ratkaisuksista, joiden avulla tulevia veroseuraamuksia on mahdollista ennakoida. Samoin luovutusvoittojen ja -tappioiden verotus esitellään esimerkein havainnollistaen.

Sukupolvenvaihdosprosessin rahoituksen suunnittelu on kolmannen luvun aihe. Ulkopuolista rahoitusta tarvitaan usein kaupan onnistumiseksi. Luvussa syvennyttään rahoituksen suunnitteluun havainnoimalla siihen liittyviä kysymyksiä ja etsimällä työvälineitä niiden ratkaisuun. Lähipiirissä tapahtuvat sukupolvenvaihdokset ovat sen tyyppisiä, että niiden yhteydessä tulee usein aiheelliseksi omien osakkeiden

hankkiminen kaupan rahoittamiseksi. Tätä rahoitusratkaisua ja sen juridisia rajoitteita tarkastellaan omassa alaluvussa.

Neljännessä luvussa keskitytään sukupolvenvaihdokseen valmistautumiseen ja siihen liittyviin yritysjärjestelyihin. Vero- ja rahoitusnäkökulmien sijaan tarkastelussa ovat rakenteelliset ratkaisut, joilla pyritään aikaansaamaan mahdollisimman sujuva ja taloudellisesti kannattava omistajanvaihdos. Osakaspohjan laajentaminen, kohdeyrityksen taseen keventäminen, osakevaihto, liiketoimintasiirto, osakeyhtiön jakautuminen, sulautuminen ja purkaminen ovat yritys rakenteeseen vaikuttavia ratkaisuja, jotka jokainen saavat oman lukunsa tutkielmassa. Arvioidaan, millaisiin tilanteisiin eri menettelyt soveltuvat ja kerrotaan kuinka ne toteutetaan.

Vastikkeelliset omistajanvaihdokset ovat aiheena viidennessä luvussa. Erilaisia tapoja vastikkeellisen omistajanvaihdoksen toteuttamiseen ovat omistus- ja substanssikauppa. Luvussa käsitellään myös lahjaluonteinen kauppa, joka on osittain vastikkeellinen. Kaupan sisällön huolellinen tutkiminen eli due diligence – selvitys saa oman lukunsa ja negatiivista omaa pääomaa yrityksen myynnin yhteydessä tarkastellaan samoin vastikkeellisessa omistajanvaihdoksessa huomioitavana tekijänä.

Yritys tai sen osa voidaan luovuttaa myös vastikkeettomasti jatkajalle. Tavallinen lahja, suosiolahja, ennakkoperintö ja omaisuuden testamenttaaminen ovat eri muotoja omaisuuden lahjoittamiselle. Ne esitellään luvussa kuusi.

Sukupolvenvaihdoksen veroseuraamuksia pyritään lainsäädännössä helpottamaan useilla verolainsäädännön säännöksillä. Luvussa seitsemän käsitellään sukupolvenvaihdoshuojennuksia tuloverotuksessa sekä perintö- ja lahjaverotuksessa. Huojennusten soveltamista havainnollistetaan esimerkkilaskelmilla. Tutkielman viimeinen luku koostuu johtopäätöksistä.

2 VEROSUUNNITTELU

2.1 Yleistä sukupolvenvaihdoksen verosuunnittelusta

Mitä suurempi luovutettava yritys on, sitä tärkeämmäksi huolellinen verosuunnittelu tulee sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Pienimpien yksityisyrittäjien perheyriyksissä verosuunnittelu ei ole vielä tärkeimpiä huomion kohteita, mutta yrityskoon vähänkin kasvaessa sen merkitys lisääntyy. (Mattila 2000.)

Verotukseen vaikuttavia tekijöitä on useita, kuten luovutustapa, kohteen luovutusarvo sekä jatkajan ja luopujan välinen sukulaisuussuhde. Lisäksi suunnittelussa joudutaan ottamaan huomioon niin luopujan, jatkajan kuin kohdeyrityksenkin verotusnäkökulmat. Näiden tahojen intressit pitää pystyä sovittamaan yhteen, niin että kunkin osapuolen maksuvalmius riittää sukupolvenvaihdosprosessin suorittamiseen. (Koiranen 2000: 94.)

Sukupolvenvaihdoksen verosuunnittelu on hankkeena haastava ja monipuolinen. Suunnitteluun liittyviä keskeisimpiä veromuotoja ovat tuloverotus, perintö- ja lahjaverotus sekä varainsiirtoverotus. Haasteellista verolainsäädännössä on, että se muuttuu nopeasti eivätkä sen säädökset usein ole yksiselitteisesti tulkittavissa. Joissain tapauksissa oikeuskäytäntöä ei välttämättä ole tai se on epäselvä. Verokohtelusta tulisi kuitenkin yrittää muodostaa mahdollisimman luotettava kuva, joka ei perustu verovelvollisen olettamuksiin ja toiveisiin. (Immonen & Lindgren 2006: 27.)

Verohallinto on kehittynyt yritystoiminnalle avoimempaan suuntaan ja verovirastot neuvovat erilaisissa sukupolvenvaihdokseenkin liittyvissä kysymyksissä. Neuvonta ei kuitenkaan välttämättä ole riittävän tarkkaa ja sitovaa lopullista verotusta ajatellen.

Neuvonnalla on kuitenkin jonkinlaista merkitystä luottamusperiaatteen kannalta, mikä tarkoittaa että asia on ratkaistava verovelvollisen eduksi, ellei erityisistä syistä muuta johdu ja verovelvollinen on toiminut vilpittömin mielin viranomaisen noudattaman käytännön tai tältä saamiensa ohjeiden mukaan. Verottajaa sitova kanta kysymykseen voidaan saada kuitenkin vain ennakkokannanoton avulla. (Immonen & Lindgren 2006: 27–28.)

Luvussa viisi erilaisia vastikkeellisia omistajanvaihdoksia tarkastellessa käsitellään myyjän ja ostajan verotuskohtelu eri kauppatapojen osalta.

2.2 Ennakkotiedot ja -ratkaisut

Verotusmenettelyä koskevan lain (VML) 84 §:n mukaan tulo- ja varallisuusverotuksessa sitovan kannanoton voi saada joko ennakkotietona toimivaltaiselta viranomaiselta tai ennakkoratkaisuna keskusverolautakunnalta (KVL). Molempia tapoja ei voida käyttää samaa kysymystä ratkaistaessa, vaan ne ovat toisensa poissulkevia. (Immonen & Lindgren 2006: 28.)

Verotuksen toimittava verovirasto antaa verovelvollisen tai yhtymän (mm. avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö) kirjallista hakemusta vastaan ennakkotiedon. Sitä kannattaisi hakea erityisesti erilaisten arvostuskysymysten ollessa kyseessä ja peitellyn osingon tai veron kierron riskin liittyessä verotuksen suunnitteluun. Tällöin virasto ilmoittaa sitovasti, kuinka se toimittaa verotuksen kyseisessä tapauksessa, mikäli ennakkotietoon vedotaan. Ennakkotieto on määräaikainen ja annetaan enintään seuraavan kalenterivuoden aikana päättyvälle verovuodelle. Sitä ei luonnollisesti voida antaa, jos KVL on ratkaissut asian tai toimenpide on jo toteutettu. Hakemus on tehtävä sinä aikana, jonka kuluessa veroilmoitus pitää antaa ja viraston on käsiteltävä se kiireellisenä. (Immonen & Lindgren 2006: 28–29.)

Ennakkotietohakemuksen tulee sisältää yksilöity kysymys, johon ennakkotietoa haetaan sekä tarkka ja huolellinen selvitys suunnitelluista toimenpiteistä. Toimenpiteet pitää myös suorittaa selvityksen mukaisesti. Ennakkotieto ei sido verotusta toimitettaessa, ellei näiden ehtojen mukaan toimita. Verovelvollisen niin vaatiessa ennakkotietoa sovelletaan sitovana, mutta sitovuuden voi kumota veroasiamies riitauttamalla ennakkotiedon. Veroasiamies eli veronsaaja voi hakea valitusvaraamaa ennakkotiedon mukaiseen verotuspäätökseen, mikä antaa hänelle oikeuden valittaa lopullisesta verotuksesta KHO:een. Valitusvarauman sisältävän ennakkotietopäätöksen verosuunnittelullinen arvo on näin ollen vähäinen. (Immonen & Lindgren 2006: 29.)

Keskusverolautakunta voi verovelvollisen tai yhtymän kirjallisen hakemuksen perusteella antaa ennakkoratkaisun tuloverotuksesta. Hakemus tulee tehdä sen ajan puitteissa, jonka kuluessa veroilmoitus on määrätty annettavaksi. KVL ei aina anna ennakkoratkaisua. Syynä voi olla, että asia on ratkaistu veroviraston päätöksellä tai sitä koskeva hakemus on veroviraston käsittelyssä. Ennakkoratkaisuja annetaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai verotuskäytännön yhdenmukaisuuden kannalta on tärkeää saada asia ratkaistuksi tai on olemassa joku muu erityisen painava syy. (Immonen & Lindgren 2009: 21–22.)

Ennakkoratkaisuhakemuksessa on yksilöitävä kysymys, johon ennakkoratkaisua haetaan sekä esitettävä tarvittava selvitys. Mikäli ennakkoratkaisu ei tyydytä, voidaan siihen hakea muutosta korkeimmasta hallinto-oikeudesta. KVL:n ratkaisun hakemiseen voi olla hyvä syy esimerkiksi se, että tiedetään, miten oikeus- ja verokäytännössä on suhtauduttu tietynlaisiin järjestelyihin, mutta haluttaisiin kuitenkin tehdä hieman aikaisemmasta oikeuskäytännöstä eroava järjestely, eivätkä lain sanamuoto ja esityöt tai alan kirjallisuuskäänne anna asiasta yksiselitteistä tulkintaa. (Immonen & Lindgren 2009: 22.)

PerVL 39a §:n mukaan ennakkoratkaisu voidaan tuloverotuksen ohella antaa myös perintö- ja lahjaverotuksesta. Lahjaverotukseen ennakkoratkaisua voivat hakea sekä luovuttaja että luovutuksensaaja ja ennakkoratkaisun antaa se verovirasto, jonka alueella lahjoittaja asuu. Perintöverotuksen ennakkoratkaisua puolestaan saavat hakea vasta perinnönjättäjän kuoltua kuolinpesän osakas, erityisjälkisäädöksen saaja ja eloonjäänyt puoliso, vaikka tämä ei olisikaan kuolinpesän osakas. Perintöverotuksen ennakkoratkaisun antaa se verovirasto, jonka alueella perinnönjättäjän vakituinen asuinpaikka sijaitti tämän kuollessa. Ennakkoratkaisun noudattamiselle annetaan määräaika ja se on käsiteltävä kiireellisenä. Ennakkoratkaisun hakijalla ja veroasiamiehellä on valitusoikeus hallinto-oikeuteen. (Immonen & Lindgren 2006: 31.)

Seuraavassa luvussa käydään tarkemmin läpi erilaisia sukupolvenvaihdosta helpottavia toimenpiteitä, jotka toimivat osaltaan myös verosuunnittelun keinoina ja luvussa 7 keskitytään Perintö- ja lahjaverolain mahdollistamiin verohuojennuksiin.

2.3 Luovutusvoittojen verotus ja luovutustappioiden vähentäminen

Luovutusvoittoverosäännökset on tunnettava tarkasti suunniteltaessa sukupolvenvaihdosta yrityskauppana tai yrityksen myyntinä. On aivan eri asia veroseuraamusten kannalta, verotetaanko myynti EVL:n vai TVL:n mukaan. EVL:n mukaan myydessä verotettavaksi tuloksi lasketaan koko luovutusvoitto. Kun verotus tapahtuu EVL:n mukaan, verotetaan luovutusvoittona luovutushinnan ja myydyn omaisuuden tasearvon välinen erotus. Tätä luovutusvoittoa verotetaan sen mukaan, mistä omaisuudesta luovutusvoitto on syntynyt ja mikä on se yritysmuoto, jossa luovutusvoitto realisoituu. TVL:n mukaista omaisuutta myydessä luovutusvoiton verotus määräytyy myynnin kohteen omistusaajan mukaan. TVL:n alaisen omaisuuden luovutusvoitot verotetaan pääomatulona. (Siikarla 2001: 272.)

Kaikissa yritysmuodoissa voi tuloja kertyä kolmesta eri tulolähteestä. Ne ovat elinkeinotoiminnan, maatilatalouden ja ns. muun toiminnan tulolähde. Elinkeinotoiminnan tulolähteeseen kuuluvat kaikki yrityksen elinkeinotoiminnasta kertyvät tulot riippumatta, miltä alueelta tai toimialalta ne tulevat. Maatilatalouden tulot syntyvät maataloudesta saadut tulot, joten se ei varsinaisesti liity yritystoimintaan. Muun toiminnan tulolähteen muodostavat esimerkiksi, kun yritys vuokraa asuin- tai liikehuoneiston osaketta tai asuin- tai liikekiinteistöä ulkopuoliselle, eikä kiinteistö tai osake ole yrityksen omassa käytössä. Yksityisen toiminimen, avoimen yhtiön sekä kommandiittiyhtiön verotettava elinkeinotoiminnan ja maatilatalouden tulo jaetaan nettovarallisuuden perusteella ansio- ja pääomatuloiksi. Pääomatulovero on porrastettu. ”Vuodesta 2012 alkaen pääomatulovero on 30 %, ja yli 50 000 euron pääomatuloista vero on 32 %.” ([http://www.vero.fi/fi-](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Paaomatulot/Paaomatulot%2812005%29)

[FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Paaomatulot/Paaomatulot%2812005%29](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Paaomatulot/Paaomatulot%2812005%29)). Ansiotulon verokanta määräytyy progressiivisen veroasteikon mukaisesti. Muu tulolähde verotetaan kokonaisuudessaan pääomatulona. Tappiot vahvistetaan erikseen jokaisessa tulolähteessä. (Siikarla 2001: 272–274.)

Osakeyhtiössä kaikki tulolajit verotetaan pääomatulona. Mikäli henkilöyhtiöissä tai toiminimessä syntyy luovutusvoittoa pysyvien vastaavien kiinteistön tai omaisuusarvopaperien myynnistä, verotetaan tätä luovutusvoittoa kokonaan pääomatulona. Samoin näissä yritysmuodoissa muun toiminnan tulolähteen alaista omaisuutta myydessä kertyvä luovutusvoitto on kokonaan verotettavaa pääomatuloa. Muut elinkeinotoiminnan tulolähteen luovutusvoitot kuin pysyvien vastaavien kiinteistöjen tai arvopaperien myynnin tuotot verotetaan elinkeinotoiminnan tulolähteen jaettavana yritystulona pääoma- ja ansiotuloon jakautuen tulolähteen nettovarallisuuden perusteella. (Siikarla 2001: 274–275.)

Tuloverolain mukaista omaisuutta, kuten avoimen tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuuksia, osakeyhtiön osakkeita tai muuta omaisuutta myytäessä voidaan

luovutusvoiton laskemiseen käyttää kahta eri tapaa. Luovutushinnasta saa vähentää alkuperäisen hankintamenon, tai jos siitä on tehty poistoja, poistamatta olevaa hankintamenoa vastaavan osan pääomatulona verotettavaa luovutusvoittoa laskettaessa. Myös luovutusvoiton hankkimisesta aiheutuneet kulut saa vähentää. Toinen tapa laskea luovutusvoiton suuruus on käyttää hankintameno-olettamaa. Hankintameno-olettama on 40 prosenttia luovutushinnasta, jos luovutettava omaisuus on omistettu vähintään 10 vuoden ajan ja 20 prosenttia luovutusta edeltäneen omistusajan ollessa alle 10 vuotta. Menetelmää käytettäessä luovutushinnasta ei saada vähentää mitään muuta kuin hankintameno-olettama. Se on erityisen käyttökelpoinen, kun omaisuus on hankittu kauan sitten ja alkuperäisen hankintamenon selvittäminen voi olla ongelmallista. Sitä ei voida käyttää tappiollisen myynnin ollessa kyseessä. (Siikarla 2001: 275–276.)

Jos omaisuus on luovutettu käypää arvoa pienemmällä hinnalla lahjaluonteisella kaupalla (PerVL 18.3 §), jaetaan luovutus vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteessa (TVL 47.5 §). Luovutus on lahjaluonteinen luovutushinnan ollessa enintään $\frac{3}{4}$ luovutettavan omaisuuden käyvästä arvosta. Lahjaluonteisista luovutuksista erotetaan vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenoksi siihen kohdistuva osa koko omaisuuden hankintamenosta. Muilta osin hankintameno jätetään kyseisenkaltaisissa tilanteissa vähentämättä.

(https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Sukupolvenvaihdos/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa%2827260%29)

Esimerkkejä luovutusvoiton ja –tappion laskemisesta:

1. Luovutusvoiton laskeminen, kun kyseessä on lahjaluonteinen kauppa.

Isä on ostanut 8 % yhtiön A osakkeista seitsemän vuotta sitten 70.000 eurolla. Hän myy osakkeet pojalleen 45.000 eurolla. Osakkeiden käypä arvo myyntihetkellä on 100.000 euroa, joten kyse on lahjaluonteisesta luovutuksesta.

Kauppahinnan ja käyvän arvon suhde on $45.000 / 100.000 = 45 \%$

Luovutushinta 45.000

– Hankintameno (45 % 70.000:sta) 31.500

= Luovutusvoitto 13.500

Pojan katsotaan saaneen kaupassa 55.000 (100.000 – 45.000) arvoisen lahjan.

2. Luovutustappion laskeminen hankintameno-olettamaa käyttäen, kun kyseessä on lahjaluonteinen kauppa.

Äiti myy 240.000 eurolla ostamansa osakkeet pojalleen 80.000 eurolla. Osakkeiden käypä arvo on luovutushetkellä 200.000 euroa. TVL 47 § määrää luovutuksen jaettavaksi vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osuuteen maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteen mukaisesti.

Kauppahinnan ja käyvän arvon suhde on $80.000 / 200.000 = 40 \%$.

Luovutushinta 80.000

– Hankintameno (40 % 240.000:sta) 96.000

= Luovutustappio 16.000

Luovutustappio 16.000 euroa saadaan vähentää luovutusvoitosta verovuonna ja kolmena sitä seuraavana vuonna.

Pojan katsotaan saaneen kaupassa 120.000 euron (200.000 – 80.000) arvoisen lahjan.

3. *Vastuunalaisen yhtiömiehen luovutusvoiton laskeminen, kun hän myy puolet yhtiöosuudestaan.*

Kommandiittiyhtiössä on kaksi osakasta, vastuunalainen ja äänetön yhtiömies. Vastuunalainen yhtiömies on perustajaosakas, joka on sijoittanut yhtiöön 50.000 euron pääomapanoksen. Hän myy puolet osuudestaan hintaan 100.000 euroa. Hänellä on kertyneitä voitto-osuuksia 400.000 euroa ja yksityisnostoja 500.000 euron edestä. Kommandiittiyhtiö on toiminut kahdentoista vuoden ajan.

Vastuunalaisen yhtiömiehen yksityistilin saldo:

$50.000 + 400.000 - 500.000 = -50.000$ euroa. Yhtiöosuuden hankintamenoksi saadaan siis 0.

Luovutushinta	100.000
– Hankintameno-olettama 40 %	40.000
= Luovutusvoitto (välitullos)	60.000
+ Lisäys voittoon ($\frac{1}{2} * 50.000$)	25.000
= Luovutusvoitto	85.000

3 RAHOITUKSEN SUUNNITTELU

3.1 Rahoitusongelmia ja -ratkaisuja

Sukupolvenvaihdoksella on vaikutuksia niin yrityksen, siitä luopuvan kuin uuden omistajankin maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen. Rahan käytön ja lähteen yhteensovittaminen on rahoituksen suunnittelussa tärkeää. Menojen syntyessä ennen niitä vastaavia tuloja muodostuu rahoitustarve. Rahoituksen riittävyys on aina turvattava eli sen suhteen on riittävyysongelma, ja rahoituksella on aina hintansa, mikä johtaa kustannusongelmaan. Riittävyysongelma on näistä merkittävämpi. Rahoituksen pitää järjestyä lähes hinnalla millä hyvänsä, jotta sukupolvenvaihdos saadaan toteutettua. (Koiranen 2000: 100.)

Rahoitusongelmat ovat keskeinen syy yrityskauppojen epäonnistumiselle. Vaikka kaupan toteuttamiseksi tarvittava rahoitus saataisiinkin järjestettyä, voivat korkojen ja lainojen lyhennysten kaltaiset lisääntyneistä veloista syntyneet menot kaataa kauppaosapuolten taloudet. Kaupan rahoituksesta ostajalle koituvia velvoitteita pitää arvioida suhteessa siihen, kuinka paljon ostettavasta yrityksestä on mahdollista irrottaa rahaa ostohinnan korkoihin ja kuoletuksiin. Ulkopuolisen rahoituksen tarjoajia ovat vakuutusyhtiöt ja pankit, riskipääoman sijoituksia tekevä Finnvera ja yritysten arvonnousuilla tuottoja hakevat pääomasijoitusyhtiöt. (Tenhunen & Werner 2000: 93, 101–102.)

Yrityksestä luopuva joutuu miettimään monenlaisia sukupolvenvaihdoksen rahoituskellisia kysymyksiä. Alkaen sen vaikutuksista henkilökohtaisiin tuloihinsa, mahdollisia luovutusvoitosta koituvia veronmaksuja, ehkä vakuuksien vaatimista omilta lapsilta sekä käyttääkö verojen rahoitukseen lainaa, osinkoja vai yhdistelmäratkaisua. Hän pohtii myös todennäköisesti, kannattaako hänen jäädä osaomistajaksi vähemmistöön, jättääkö esimerkiksi joitain rakennuksia omistukseensa vuokratuloja kerryttämään ja onko hänelle järjestelyissä tärkeintä seuraavan sukupolven, yrityksen vai hänen itsensä edun maksimointi. (Koiranen 2000: 100–101.)

Siirryttäessä tarkastelemaan rahoitusta yritystoiminnan jatkajan kannalta muodostuvat kysymykset entistä merkittävämmiksi ja vaikeammiksi. Jo aiemmin mainittu rahoituksen riittävyys on tietysti kynnyskysymys. Esille tulee myös passiivisten sisarusten ulosmaksaminen yrityksestä, lahja- ja perintöveroista suoriutuminen, sellaisten rakenteellisten järjestelyjen suunnittelu, jotka eivät ole jatkajaa sitovia ja riskisijoitusyhtiöiden pohtiminen rahoittajavaihtoehtona. Myös kehitysinvestointien rahoitustarpeet pitää miettiä, samoin se, voidaanko rahoitusta kerryttää divestoimalla tarpeettomia pysyviä vastaavia tai liiketoimintayksiköitä ja maksuperusteisen tuloksen riittävyys maksuvelvoitteiden hoitoon lyhyellä ja pitkällä ajalla. Vielä pitää miettiä sitäkin, kykeneekö sitoutumaan ja kantamaan rahoitusvelvoitteiden edellyttämää omistajan vastuuta sekä osinkopolitiikkaa mikäli jatkajan vanhemmat tai sisarukset haluavat ehdottomasti jäädä osakkeenomistajiksi yritykseen. (Koiranen 2000: 101–102.)

Ulkopuolisen ammattilaisen tai yrityksen sisäpiiriin kuuluvaan rahoitusasiantuntijan kuten osaavan hallituksen jäsenen tai tilintarkastajan ammattitaito rahoituksen suunnittelussa voi olla merkittävä apu sukupolvenvaihdostilanteessa. Isommissa yrityksissä tällaista osaamista onkin yleensä omasta takaa. Yrityksen sidosryhmille, erityisesti tilintarkastajille ja rahoittajille, ulkopuolisen asiantuntijaosaaminen käyttö perheyrityksen hallituksessa on yleensä ottaen positiivinen signaali. Kassavirta-, investointi-, ja finanssibudjetti rahoitussuunnittelun perustyökaluina on suositeltavaa laatia niin luopujan ja seuraajan yksityistaloudelle kuin yrityksellekin. (Koiranen 2000: 102–103.)

3.2 Omien osakkeiden hankkiminen kaupan rahoittamiseksi

Jatkajan pitää pystyä rahoittamaan kauppahinta, kun sukupolvenvaihdos toteutetaan kokonaan tai osittain vastikkeellisena. Usein yrityskaupoissa tilanne on sellainen, että jatkajan rahoitusresurssit ovat niukat, mutta kaupan kohde sisältää runsaasti rahoituspotentiaalia. Tämä korostuu juuri lähipiirissä tehtävissä sukupolvenvaihdoksissa. Osakeyhtiölain (OYL) 13:10 §:n säännökset kuitenkin

rajoittavat kohdeyrityksen varallisuuden hyödyntämistä kaupanteon helpottamiseksi kieltämällä rahalainojen, varojen tai vakuuden antamisen ulkopuoliselle käytettäväksi ostettavan yhtiön osakkeiden hankintaan. Ostaja ei voi siis säännöksiensä mukaan hyödyntää rahoitusapua kohdeyritykseltä, mutta yrityksen itsensä omien osakkeiden ostamista ei ole kielletty. Yhtiön hankkiessa omia osakkeitaan kauppahinta maksetaan sen varoilla ja jatkajan rahoituspaineet keventyvät, vaikkakin välillisesti kyseessä on jatkajan varallisuudesta jakokelpoisten varojen vähentyessä ja tulevan osingonjakopotentialin pienentyessä. (Immonen & Lindgren 2006: 173.)

Omien osakkeiden hankintaan sisältyy aina yhtiöoikeudellisten kysymysten lisäksi myös vero-oikeudellisia ongelmia. Omien osakkeiden myynti tulkitaan yleensä tavallisen yrityskaupan tapaan verotettavaksi, mutta se saatetaan verottaa peiteltyinä osinkona Verotusmenettelystä annetun lain (VML) 29.2 §:n mukaisesti, jos sen katsotaan tehdyn osingosta menevän veron välttämiseksi. Tämä johtuu siitä, että luovutusvoittona osakkeiden myynnistä osakkeenomistajan saama tulo on yleensä kevyemmin verotettua kuin ansio- ja pääomatuloihin jakautuva osinkotulo. Peitelty osingonjaon tulkinnan välttämiseksi tarvitaan perusteeksi merkittävät verotuksesta riippumattomat syyt. (Immonen & Lindgren 2006: 174–175.)

Pääsäännön mukaan osakkeiden hankinnassa päätösvalta on yhtiökokouksella. Yhtiökokous voi myös valtuuttaa hallituksen enimmillään 18 kuukauden ajaksi omien osakkeiden hankintaan. Tässä yhteydessä on selvitettävä osakkeiden hankkimisen tarkoitus, hankittavien osakkeiden lukumäärä, mahdollinen hankkimisjärjestys, mitä varoja osakkeiden hankkimiseen käytetään ja kuinka hankinta vaikuttaa yhtiön oman pääoman määrään sekä hankintahinta perusteineen ja maksuaika. (Immonen & Lindgren 2006: 176–178.)

4 VALMISTAUTUMINEN JA YRITYSJÄRJESTELYT

Sukupolvenvaihdokseen olisi järkevää alkaa valmistautua jo vuosia ennen varsinaista liikkeenharjoittajan vaihtumista. Käytännössä yrityksen siirtyminen jatkajalle viivästyy monesti luopujan pitkän harkinnan vuoksi, eikä vaihdoksen suunnitteluakaan aloiteta tarpeeksi aikaisin. Valmistelevat toimet tähtäävät yleensä jatkajalle mahdollisesti koituvan rahoitustaakan keventämiseen. Valmistelun avulla voidaan esimerkiksi pyrkiä suorittamaan omistusoikeuden siirto vaiheittain useamman vuoden aikana ja keventää kohdeyrityksen tasetta. Muita sukupolvenvaihdokseen tähtäviä valmisteluja ja järjestelyjä, joita luvussa käsitellään, ovat osakevaihto, liiketoimintasiirto, jakautuminen, sulautuminen ja purkaminen. (Ukkola & Vilppula 2004: 242, Järvenoja 1999: 250.)

Järvenoja (1999: 250) luettelee suunnittelun keskeisimmät kohdat. Hän mainitsee yrityksen luovutusarvon määrittelyn, luovutusmuodon valinnan, vastikkeen maksutavan ja rahoituksen, vaihdoksen yhteydessä tarvittavien oikeustoimien sekä jatkajan tukemistapojen suunnittelun.

Valmistautumisen aloittaminen liian myöhään voi tulla kalliiksi. Pahimmassa tilanteessa ollaan luovuttajan jo kuoltua, jos mitään järjestelyjä ei ole tehty vaihdoksen helpottamiseksi. Silloin joudutaan kohtaamaan pakkoratkaisut ja tekemään epätaloudellisia valintoja. (Koiranen 2000: 55.)

Sukupolvenvaihdos voidaan siis jättää toteuttamattakin. Tällöinkin vaihtoehtoisia menetelmiä on useita. Yritys voidaan myydä perheen ulkopuolisille tai fuusoida suurempaan ulkopuoliseen yritykseen. Pörssiin listautuminen on myös yksi tapa siirtää omistus. Osittainen kontrollin siirto voi tapahtua palkkajohtaja-aikaan siirtymällä, vaikka omistus ei tällöin siirrykään. Yhtenä ratkaisuna omistus voidaan siirtää juridisesti itselliselle säätiölle. Lisäksi äärimmäisenä vaihtoehtona yritys

voidaan lopettaa, ellei jatkajaa löydy eikä mikään muukaan vaihtoehto toimi tilanteessa. (Koiranen 2000: 139.)

4.1 Osakaspuhjan laajentaminen

Omistus voidaan siirtää vaiheittain luovuttamalla kohdeyrityksen osakkeita jatkajalle useana eri ajankohtana. Osakkeiden omistusta voidaan järjestellä myynnein ja lahjoituksin, mutta omistaja voi myös järjestää suunnatun osakeannin tulevalle jatkajalle. Suunnatussa osakeannissa jatkajalle tarjotaan merkittäväksi kohdeyrityksen osakkeita yhtiön olemassa olevien osakkaiden luopuessa merkintäoikeudestaan. Kohdeyhtiö korottaa täten osakepääomaansa. Lähtökohtana on, että merkinnän täytyy tapahtua osakkeiden käypään arvoon, sillä alihintaista merkintää voidaan pitää lahjana osakkailta merkitsijälle ja ylihintaista merkintää merkitsijän lahjoituksena muille osakkaille. (Ukkola & Vilppula 2004: 242.)

Suunnatun osakeannin lisäksi osakepääomaa voidaan korottaa myös siten, että vanhat osakkeenomistajat käyttävät merkintäoikeuttaan, mutta he joko myyvät tai lahjoittavat tämän jälkeen merkintäoikeutensa suunnitellulle jatkajalle. Pelkällä osakepääoman korotuksella ei vanhan omistajan omistusta voida siirtää kokonaan toiminnan jatkajalle, mutta se voi olla ikään kuin yksi välivaihe toteutettaessa sukupolvenvaihdosta. Aiottu yritystoiminnan jatkaja saadaan siten osakkaaksi yritykseen tai hänen aikaisempaa omistusosuuttaan voidaan kasvattaa huomattavasti. (Lindgren 2001: 228, Siikarla 2001: 144–146.)

Kolmas keino osakepääoman korottamiseen on kahden edellä mainitun ratkaisun yhdistelmä, sekaemissio. Sekaemissiossa osakkeet annetaan merkittäviksi alla niiden nimellisarvon. Merkitsijät maksavat itse osan merkintähinnasta ja loppu katetaan yhtiön omista varoista. Osakeyhtiölaissa sekaemissio rinnastetaan uusmerkintään. (Siikarla 2001: 145.)

4.2 Kohdeyrityksen taseen keventäminen

Sukupolvenvaihdoksen rahoitusta voidaan helpottaa myös kohdeyrityksen tasetta keventämällä. Yksi keino on jakaa mahdollisimman paljon osinkoja ennen sukupolvenvaihdokseen liittyviä omistusjärjestelyjä. Osingonjaosta koituvat veroseuraamukset jakavalle yhtiölle sekä osingonsaajille vaikuttavat tietysti osingonjaon edullisuuteen. Kohdeyhtiön jakaminen pienempiin osiin jakautumisen avulla tai yhtiöittämisellä osa kohteen toiminnasta on sekin mahdollista, jos sen katsotaan olevan tarpeellista toiminnan jatkamista ajatellen. Siten voidaan erottaa toisistaan ne toiminnot, joita halutaan jatkaa sekä ne, joita ei haluta mukaan sukupolvenvaihdokseen. Luvussa 2.5 esiteltävän jakautumisen avulla tasetta voidaan keventää merkittävästi. (Immonen & Lindgren 2009: 270, Ukkola & Vilppula 2004: 242–243.)

4.3 Osakevaihto

Siinä tapauksessa, että kohdeyritys päätetään siirtää toisen yrityksen määräysvaltaan, voidaan apuna käyttää osakevaihtoa. Se on järjestely, jossa osakeyhtiö hankkii sellaisen osuuden toisen osakeyhtiön osakkeista, että sen omistamat osakkeet tuottavat yli puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden äänimäärästä. Osakkeiden määrän ei siis tarvitse olla viittäkymmentä prosenttia kokonaismäärästä, kunhan niiden äänivalta vain on. Yhtiö antaa vastineeksi toisen yhtiön osakkeenomistajille omia liikkeelle laskemiaan osakkeita. Vastikkeena voidaan osaksi käyttää myös rahaa, mutta sen määrä saa olla enimmillään 10 prosenttia vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta. Osakeyhtiölaki ei tunne osakevaihdon käsitettä, vaan se on täysin vero-oikeudellinen käsite, jonka veroseuraamuksista säädellään pääasiassa elinkeinoverolain (EVL) 52f §:ssä. (Siikarla 2001: 534.)

EVL:n lisäksi osakevaihdon veroseuraamuksiin on viittaus myös tuloverolain (TVL) 45 §:n 2 momentissa. Normaalisti osakkeita vaihdettaessa kyseessä on vastikkeellinen luovutus, joka saattaa realisoida luovutusvoittoja tai – tappioita ja samalla katkaista kaikki omistusta koskevat määräajat. Osakevaihdon ei kuitenkaan katsota olevan luovutus. Vaihto ei aiheuta vaihtajalle veroseuraamuksia, sillä osakkeita ei ajatella luovutettavan siten, että samalla realisoituisi luovutusvoittoja tai luovutustappioita. Kun vaihtaja saa osakevaihdossa toisen yhtiön osakkeita, katsotaan hänen omistaneen ne jo siitä asti, kun hän on hankkinut ne osakkeensa, jotka hän on vaihtanut vastaanottajayhtiön osakkeisiin. Siten jos osakkeiden vaihtaja on luonnollinen henkilö, joka on omistanut yrityksensä osakkeita yli kymmenen vuoden ajan ja vaihtaa ne vastaanottavan yhtiön osakkeisiin, voi hän vaikka heti myydä näin saamansa uudet osakkeet lievällä luovutusvoittoverolla. (Siikarla 2001: 537.)

4.4 Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirrossa yhtiöitetty toiminta siirtyy kokonaan alkuperäisen kohdeyrityksen haltuun. Yhtiöitetty liiketoiminta voidaan myydä sellaisenaan jatkajalle tai ydinliiketoimintaan kuulumattomana jollekulle ulkopuoliselle. Myytäessä toiminta jatkajalle, kertyy myyntihinta yhtiöön eikä suoraan sille henkilölle, joka luopuu liiketoiminnasta. Tällaisessa kaupassa ei sovelleta verohuojennussääntöjä. Ydinliiketoimintaan kuulumattoman toiminnan myynnistä kertyvä pääoma sen sijaan saadaan käyttää osingonjakoon tai vaikka osakkeiden lunastukseen olemassa olevilta osakkailta. Jäljelle jäävä kevennetty yhtiö voidaan sitten luovuttaa jatkajalle. (Ukkola & Vilppula 2004: 243–244.)

Liiketoimintasiirto on vertikaalinen järjestely ja sen yhteydessä syntyy yleensä konserni. Liiketoimintasiirto muistuttaa substanssikauppaa (luku 5.2) siinä, että molemmissa liiketoiminta luovutetaan. Vastikkeena ei kuitenkaan saada normaaliin

tapaan rahaa, vaan ostajayhtiön osakkeita. Tästä perspektiivistä liiketoimintasiirto on vaihto ja osakeyhtiöoikeudellisesti sitä pidetään suunnattuna apporttiantina tai apporttiperustamisena. (Immonen & Lindgren 2009: 349–350.)

Liiketoimintasiirtoa voidaan pitää verotehokkaana yritysjärjestelykeinona, sillä liiketoiminnan siirtyminen uudelle omistajalle ei realisoi luovuttajalle veronalaista tuloa. Liiketoimintasiirtoon sovelletaan nimittäin jatkuvuuden periaatetta, mistä seuraa, että luovutuksen verotus lykkääntyy ajankohtaan, jolloin vastaanottava yhtiö luovuttaa sille liiketoiminnan luovutuksen yhteydessä siirretyn omaisuuden tai siirtyvä yhtiö vastaavasti luovuttaa korvaukseksi saamansa osakkeet. Liiketoimintasiirrolla on kolme keskeistä ehtoa. Ellei koko liiketoimintaa siirretä, voidaan siirtää vain tietynlainen liiketoimintakokonaisuus. Toiseksi, vastikkeena voidaan antaa osakkeita, ei rahaa. Siirtävän yhtiön verotuksessa sovellettavan luovutushinnan tulee olla sama kuin vastaanottavan yhtiön verotuksessa käytettävän hankintamenon. (Immonen & Lindgren 2009: 350–351.)

4.5 Jakautuminen

Jakautumisen käyttö soveltuu tilanteisiin, joissa sukupolvenvaihdosyritykseen sisältyy sellaisia liiketoimintoja, joiden ei haluta siirtyvän jatkajalle. Jakautumista voidaan käyttää myös, kun halutaan pilkkoa yritys osiin esimerkiksi jaettavaksi useammalle lapselle. Yrityksellä voi olla jatkajan kannalta liikaa varallisuutta, jolloin kauppahinta nousee korkeaksi tai varallisuus voi olla toiminnan tehokkaan kehittämisen kannalta vaarallista. Elinkeinoverolain mukainen jakautuminen tapahtuu siten, että osakeyhtiön varat ja velat siirtyvät vähintään kahdelle osakeyhtiölle jakautuvan yhtiön osakkeenomistajien saadessa omistusosuksiensa mukaisessa suhteessa vastikkeena jokaisen vastaanottavan yhtiön liikkeelle laskemia osakkeita. (Immonen & Lindgren 2009: 270, Lakari et al. 2004: 105.)

Jakautumisessa syntyneet yhtiöt vastaavat myös niistä muiden jakautumisen yhteydessä syntyneiden yhtiöiden vastuista, jotka ovat syntyneet jo ennen jakautumista ja siirtyneet kyseisiin yhtiöihin jakautumisessa. Nämä vastuut ovat kuitenkin ainoastaan toissijaisia eivätkä voi ylittää jakautumisessa yhtiön saamaa nettovarallisuutta. (Ukkola & Vilppula 2004: 243.)

Jakautumisen käsite määritellään osakeyhtiölain (OYL) 17 luvussa ja sen verotusperusteista säädetään EVL 52c §:ssä. Vain OYL:n mukaisesti suoritettu jakautuminen hyväksytään verotuksessa, mutta kaikkia OYL:n mukaisesti tehtyjä jakautumisia ei kuitenkaan veroteta jakautumisina. Jakautumista kutsutaan horisontaaliseksi diffuusioksi, sillä se tarjoaa keinon hajauttaa toimintaa, siten että vanhat omistajat pysyvät uusienkin, jakautumisen tuloksena syntyneiden yhtiöiden omistajina. (Immonen & Lindgren 2009: 270.)

Jakautumiseen ei liity sukupolvenvaihdoshuojennuksia. Siitä saatava erityinen hyöty on välillistä ja liittyy luovutuksen verokohteluun. Jakautuminen ei katkaise omistusaikaa esimerkiksi luovutusvoittojen verovapautta koskevaa TVL 48.1 §:n 3 kohtaa sovellettaessa, ja tarjoaa näin ollen mahdollisuuden muokata yritysrakennetta verotuksen kannalta tehokkaammaksi. Jakautuminen sisältää toisaalta myös verosuunnitteluun sisältyviä riskejä. EVL 52h §:ssä on etenkin jakautumistilanteihin suunnattu veronkiertosäännös, jonka perusteella jakautumisen normaali verokohtelu ja siten omistusaikaan liittyvä jatkuvuus voidaan evätä, jos järjestelyn ainoana tai yhtenä merkittävimmistä tarkoituksista katsotaan olevan veronkierto tai verotuksen välttäminen. Tällöin katoaa myös mahdollisuus uuden yhtiön verovapaaseen jatkomyyntiin lapsille. (Immonen & Lindgren 2009: 271.)

4.6 Sulautuminen

Osakeyhtiölaki säätelee osakeyhtiöiden sulautumista eli fuusiota. Kyseisen lain 14 luvun 1 §:n mukaisesti sulautuminen voi tapahtua absorptio- tai kombinaatiosulautumisena. Absorptiosulautuminen tarkoittaa, että vastaanottava yhtiö ja yksi tai useampi fuusioituva yhtiö sulautuvat. Kombinaatiosulautuminen puolestaan merkitsee sitä, että vähintään kaksi sulautuvaa yhtiötä sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan yhtiön. Absorptiosulautumisen erikoistapaus on tytäryhtiösulautuminen, jossa vastaanottava yhtiö omistaa kaikki sulautuvan yhtiön osakkeet. (Lakari et al. 2004: 102.)

Silloin kun sukupolvenvaihdoksen verohuojennuksia ei jostain syystä voida hyödyntää, voi tulla kyseeseen, että yritystoimintaa jatkava perillinen tai perilliset perustavat osakeyhtiön, joka sitten ostaa vanhemmilta sukupolvenvaihdoksen kohdeyrityksen. Tällaista järjestelyä kannattanee soveltaa tilanteessa, jossa sukupolvenvaihdoksen jatkajaosapuoli eli esimerkiksi vanhan yrittäjän lapset harjoittavat jo ennestään omistamansa yrityksen kautta liiketoimintaa, jonka raameissa kaupan rahoitus kyetään järjestämään. Verotuksellisesti sulautuminen on neutraali eli fuusiotappiota ei voida vähentää verotuksessa ja fuusiovoitto on verovapaata. (Lakari et al. 2004: 102–103.)

Henkilöyhtiöiden fuusioituessa tapahtuu tavallisimmin kombinaatiofuusio. Kaksi tai useampi henkilöyhtiötä sulautuu uudeksi henkilöyhtiöksi. Sulautuneiden henkilöyhtiöiden yhtiömieskohtaiset käypien arvojen mukaan lasketut nettovarallisuudet määrittävät fuusioyhtiön omistussuhteiden muodostumisen. Henkilöyhtiöiden sulautuminen voi olla myös osaksi tytäryhtiöfuusio, jos vastaanottava yhtiö on hankkinut joitakin sulautuvan yhtiön yhtiöosuuksia jo aiemmin. Niiltä osin kyse on tytäryhtiöfuusiosta. (Lakari et al. 2004: 103–104.)

Henkilöyhtiöiden fuusio vahvistetaan sulautumissopimuksen allekirjoittamisella. Allekirjoituspäivälle on laadittava välitilinpäätös, jonka perusteella sulautuvien yhtiöiden verotus suoritetaan. Osakeyhtiöfuusio taas astuu voimaan sulautumisen rekisteröintipäivänä. Kyseiselle päivälle tulee laatia fuusion lopputilitys sekä välitilinpäätös, jonka perusteella määräytyvät sulautuvan osakeyhtiön viimeinen verotus ja vastaanottavan yhtiön fuusiotulos. (Lakari et al. 2004: 103.)

4.7 Purkaminen

Yhtiön purkaminen tarkoittaa liiketoiminnan lopettamista ja käypään arvoon arvostetun nettovarallisuuden jakamista purkuosuuksina osakkaille. Sukupolvenvaihdoksen verohuojennukset edellyttävät saajan olevan yksityishenkilö ja liiketoiminnan jatkuvan, joten osakeyhtiötä ei suoranaisesti voi purkaa sukupolvenvaihdostilanteessa. Sen sijaan purkaminen voi tulla kyseeseen, jos vain osa liiketoiminnasta siirtyy toiselle polvelle ja yhtiön purku tapahtuu liiketoiminnan luovutuksen jälkeen tai mikäli toinen sukupolvi ostaa yrityksen edelliseltä ja yhtiö puretaan oston jälkeen. (Lakari et al. 2004: 110.)

Elinkeinoverolain 51d § määrittelee vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden luovutushinnaksi purkautuvan yhteisön verotuksessa sen määrän, joka vastaa omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Yleensä luovutettavan yhtiön liikearvoa ei lasketa mukaan edellä mainittuun omaisuuteen. (Lakari et al. 2004: 110.)

Osakeyhtiön osakkaan saama jako-osuus katsotaan vaihtoon rinnastettavaksi luovutukseksi ja siihen sovelletaan luovutusvoiton verosäännöksiä. Purkautumisen seurauksena saatavan jako-osuuden ollessa hankintamenoa pienempi, syntyy purkutappiota. Purkutappio on tuloverolain mukaisessa verotuksessa vähennykelpoinen. Vähennysoikeus ei kuitenkaan ole rajaton, vaan koskee

ainoastaan osakkeiden luovutustappiota, ei muuta tuloa. Vähennyskelpoisuus on voimassa tappion syntyvuonna ja viitenä sitä seuraavana vuonna. Ne yhtiöt, joiden luovutusvoitot ovat verovapaita, eivät ole oikeutettuja luovutustappioiden vähennykseen. (Lakari et al. 2004: 112–114.)

5 VASTIKKEELLISET OMISTAJANVAIHDOKSET

Vastikkeellinen omistajanvaihdos voidaan suorittaa joko omistus- tai substanssi- eli liiketoimintakauppana. Jatkaja voi ostaa yrityksestä luopujalta omistuksen, jolloin kaupataan yritysmuodosta riippuen kommandiitti- tai avoimen yhtiön yhtiöosuuksia tai osakeyhtiön osakkeita. Omistuskaupan tapauksessa myyjänä on omistaja toisin kuin liiketoimintakaupassa, jossa myyjäosapuolena toimii yritys. Jos myytävä yritys on toiminimi, voidaan transaktio suorittaa ainoastaan liiketoimintakauppana. Henkilöyhtiön yhtiöosuus on erillisesti luovutettavissa oleva varallisuuskokonaisuus siitä huolimatta, että henkilöyhtiötä ei TVL 16 §:n mukaan voida pitää tuloverotuksessa erillisenä verovelvollisena. Luvussa käsitellään lisäksi lahjaluonteinen kauppa, joka on yhdistelmä lahjaa ja vastikkeellista omistajanvaihdosta. (Immonen & Lindgren 2009: 27.)

5.1 Omistuskauppa

Henkilöyhtiön sukupolvenvaihdos vaatii yleensä sen, että kaupan kohteena ovat kaikkien vastuunalaisten yhtiömiesten osuudet. Vain siten ostaja pystyy saamaan kohdeyrityksessä omistuksen, joka takaa hänelle mahdollisuuden päättää yrityksen asioista. Yhtiöosuuksia kaupattaessa osuuden luovuttamiseen tarvitaan yleensä jokaisen yhtiömiehen suostumus, jottei yhtiöön liittyisi epämieluisia henkilöitä (Avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annettu laki, 1:4.2 §). Osakkeenomistajan ei tarvitse välittää tämäntapaisista säännöksistä, vaan hän voi vapaasti valita ostajan sekä sopia kaupan ehdoista, ellei yhtiöjärjestyksessä tai osakassopimuksessa toisin määrätä. (Immonen & Lindgren 2009: 28.)

Kohdeyhtiön yhtiöjärjestys tulee tarkistaa huolellisesti ennen osakekauppaa lunastus- tai suostumuslausekkeen vuoksi. Lunastuslausekkeen mukaan osakkeenomistajalla, yhtiöllä tai jollakulla muulla on oikeus lunastaa itselleen sellainen osake, joka on

siirtymässä uudelle omistajalle. Suostumuslause puolestaan antaa yhtiölle valtuudet torjua ostaja eli evätä häneltä osakkeeseen normaalisti kuuluvat hallinnointioikeudet ennen lopullista suostumuksen antamista osakkeiden hankinnalle. Suostumuslauseen perusteena pitää kuitenkin olla yhtiön kannalta merkittävä seikka. (Immonen & Lindgren 2009: 28–29.)

5.2 Substanssikauppa

Substanssikaupasta puhutaan, kun jatkaja ostaa luopujan yrityksen liiketoiminnan ja siihen sitoutuneen omaisuuden, johon kuuluvat muiden muassa koneet, laitteet, kalusto, varasto, sopimuskanta ja muu vastaava liikeomaisuus. Myyjänä toimii tapauksesta riippuen henkilö- tai osakeyhtiö. Kaupan kohde on mahdollista niin haluttaessa määritellä ja rajata ostajan tarpeiden mukaan niin sanotusti cherry picking -tyyliin. Substanssikaupassa on erityisen tärkeää seurata käypää hintaa, sillä yrityksen ollessa myyjänä vaikuttaa kauppahinta suoraan yrityksen kassavirtaan. (Immonen & Lindgren 2009: 31–33.)

Kauppahintaan sisältyy substanssikaupassa tyypillisesti myös niin sanottu liikearvo eli goodwill. Liikearvo on kauppahinnan ja yrityksen oman pääoman käyvän yhteisarvon erotus, joka pitää sisällään yrityksen myöhempään liiketoimintaan liittyvät tulonodotukset. Myyjän kannalta se on nostamassa yrityksestä saatavaa hintaa ja ostajalle se viestii kauppakohteen liiketoimintaan liittyvistä myönteisistä kassavirtavaikutuksista. EVL 24 §:ssä säädetään goodwill -poistoista. Ne tulee tehdä vaikutusaikanaan tasapoistoin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa. (Immonen & Lindgren 2009: 32.)

Tenhunen ja Werner (2000) pitävät harkinnan arvoisena sitä, että ostaja sisällyttää kauppaan kohdeyhtiön myyntisaamiset ja rahavarat. Tämä mahdollistaa asiakassuhteiden säilymisen tiiviimpinä ja entisten pankkitilien numeroiden

siirtymisen ostajaosapuolelle. Myyntisaamisten haltuunottoon sisältyy luottotappioriski, jota voidaan pienentää lisäämällä kauppakirjaan menettelytapapykälä, jonka mukaan myyjä on vastuussa tietyn rajan ylittävistä luottotappioista.

5.3 Lahjanluonteinen kauppa

Vastikkeelliseksi omistajanvaihdokseksi luetaan myös lahjaluonteinen kauppa. Perintö- ja lahjaverolain 18 § 3 momentin yleissäännöksessä sanotaan, ettei ostajalle aiheudu veroseuraamuksia kauppahinnan ollessa vähintään 75 prosenttia ostettavan liiketoiminnan käyvästä arvosta. Lain 55 §:n antamin ehdoin voidaan alennuksesta muutoin määrättävä lahjavero jättää verottamatta myös tilanteessa, jossa kauppahinta on vähintään 50 prosenttia käyvästä arvosta. Verohuojennusta ja maksuajan pidennystä voidaan saada kauppahinnan ollessa alle puoletkin käyvästä arvosta, mikä kuitenkin edellyttää laissa mainittujen edellytysten täyttymistä sekä verovelvollisen vaatimusta. (Ukkola & Vilppula 2004: 228.)

Lahjaluonteisen kaupan huojennuksen edellytykset on lueteltu perintö- ja lahjaverolain 55 ja 56 §:ssä. Lahjaan tulee sisältyä vähintään kymmenesosa maatilasta tai muusta yrityksestä. Saajan pitää jatkaa lahjana saaduilla varoilla maa-, metsätalous- tai muuta yritystoimintaa kyseisellä tilalla tai yrityksessä. Lahjaveron suuruuden on oltava yli 850 euroa. Lisäksi lahjan saajan on jatkettava liiketoimintaa pääosalla yrityksestä ainakin viisi vuotta lahjaverotuksen toimittamispäivän jälkeen tai muuten huojennuksen voi menettää jälkikäteen. (Ukkola & Vilppula 2004: 228.)

Lahjaveron maksuajan pidennyksestä säädetään perintö- ja lahjaverolain 56 §:ssä. Maksuajan pidennys voi tulla kyseeseen, kun kauppahinta on alle 50 prosenttia kohteen käyvästä arvosta. Ehtoina on, että lahjaveron suhteellinen osuus koko verosta on vähintään 1 700 euroa, lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä,

ja lahjansaaja jatkaa saaduilla varoilla yritystoimintaa tai maa- ja metsätalouden harjoittamista. (Ukkola & Vilppula 2004, 231.) Pidennettyä maksuaikaa voidaan myöntää enintään viisi vuotta vähintään 850 euron suuruisina tasaerinä ja se on korotonta. (Vero.fi)

4. Luovutusvoiton ja lahjan arvon laskeminen, kun kyseessä on kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden lahjaluonteinen kauppa.

A on ostanut yhtiöosuuden kommandiittiyhtiöstä kuusi vuotta sitten 100.000 eurolla. Hän myy oman osuutensa pojalleen B 60.000 eurolla. A:n osuuden käypä arvo on myyntihetkellä 180.000 euroa, eli kyseessä on lahjaluonteinen luovutus.

Kauppahinnan ja käyvän arvon väliseksi suhteeksi tulee $60.000 / 180.000 = \frac{1}{3}$.

Luovutushinta	60.000
– Hankintameno ($\frac{1}{3} * 100.000$)	33.333
= Luovutusvoitto	26.667

B:n lahjan arvoksi kaupan yhteydessä katsotaan 120.000 euroa. PerVL 55 §:n ehtojen täytyessä lahjaveroa voidaan mahdollisesti huoventaa.

5. Luovutusvoiton laskeminen, kun kyseessä on kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden lahjaluonteinen kauppa ja yksityisötöt ovat suurempia kuin sijoitusten ja voitto-osuuksien yhteissumma.

A on ostanut yhtiöosuuden kommandiittiyhtiöstä kuusi vuotta sitten 100.000 eurolla. Hän myy oman osuutensa pojalleen B 60.000 eurolla. A:n osuuden käypä arvo on myyntihetkellä 180.000 euroa, eli kyseessä on lahjaluonteinen luovutus. A:n

yksityisotot yhtiöstä luovutushetkellä ovat 10.000 euroa enemmän kuin hänen sijoitustensa ja voitto-osuuksiensa yhteissumma.

Kauppahinnan ja käyvän arvon väliseksi suhteeksi tulee $60.000 / 180.000 = \frac{1}{3}$.

Luovutushinta	60.000
– Hankintameno ($\frac{1}{3} * 100.000$)	33.333
= Luovutusvoitto, välitulos	26.667
+ Lisäys voittoon	10.000
= Luovutusvoitto	36.667

5.4 Kaupan sisällön selvittäminen

Huolellinen ennakkoselvitys on vahva perusta onnistuneelle yrityskaupalle ja sukupolvenvaihdokselle. Kaupan kohteen sisältö ja liiketoiminnan jatkamisen kannalta keskeiset seikat ovat ostajalle tärkeitä ja ne kannattaa selvittää ennen kaupantekoa. Ennakkoselvitysten merkitys korostuu tietysti, kun omistus siirtyy suvun ulkopuolelle. Sukupolvenvaihdoksen tapahtuessa perinteisessä mielessä suvun sisälläkin on kaupan sisältö hyvä tehdä selväksi, tapahtuipa omistuksen vaihdos osakkeita tai yhtiöosuuksia kauppaamalla tai substanssikauppana. (Immonen & Lindgren 2006: 37–38.)

Asianmukaisella huolellisuudella suoritettua ennakkoselvitystä kutsutaan yrityskauppakielessä due diligence – selvitykseksi. Ostajan osalta tällainen selvitys kattaa huolellisen kokonaisvaltaisen arvioinnin ostettavasta yrityksestä. Siinä selvitetään kauppahinta sekä muut ostajan taloudellisen ja oikeudellisen turvallisuuden kannalta olennaiset muuttujat ja niiden riskit. Ostokohteen koko ja sen

yksilölliset olosuhteet vaikuttavat siihen, kuinka laajamittainen ennakkoselvitys tarvitaan ja mihin se tarkalleen kohdistuu. Ostaja on itse vastuussa siitä, kuinka huolellisesti perehtyy kohteeseen eikä voi yleensä vedota jälkikäteen ostokohdetta koskevaan epäedulliseen seikkaan, josta myyjä on häntä informoinut. (Immonen & Lindgren 2006: 38.)

Myyjän vastuulle due diligence –selvityksessä jää oikeiden ja riittävien tietojen tarjoaminen ostokohteesta sekä riittävän kuvan hankkiminen siitä, että ostajalla on taloudellista ja muuta kapasiteettia kaupasta koituvien velvoitteiden suorittamiseen. (Immonen & Lindgren 2006: 38.)

Selvityksen laajuuteen ja sisältöön vaikuttaa useita niin osapuolten sisäisiä kuin ulkoisiakin tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi noudatettavan huolellisuuden taso, ostajan ja myyjän tavoitteet, osapuolten henkilökohtaiset ominaisuudet ja lainsäädännön mukainen salassapito- tai vaitiolovelvollisuus. Yleisesti laaja salassapitovelvollisuus koskee myyjäyrityksen johtoa ja sen palveluksessa olevia henkilöitä. Salassapitovelvollisuuden kattavuus vaihtelee senkin mukaan, onko kaupan kohteena vain osa osakekannasta, yhtiön koko osakepääoma vai tehdäänkö mahdollisesti substanssikauppa. Kaupattaessa kaikki osakkeet kerralla on myyjällä tavallisesti mahdollista tarjota enemmän tietoa yhtiöstä kuin myytäessä vain osa osakekannasta. Ei ole vähemmistöintressejä, joille tietojen antamisesta voisi olla haittaa. Käytäntö on osoittanut, että due diligence – selvitys kannattaa usein tehdä, vaikka kauppa tapahtuisikin perinteisenä sukupolvenvaihdoksena suvun sisällä. Näin ennaltaehkäistään erimielisyyksiä ja riitoja. Huolellisesti tehty selvitys varmistaa yleensä toimivien yhteistyö- ja sukulaissuhteiden jatkumisen. (Immonen & Lindgren 2006: 38–39.)

Ostoselvitys voidaan jakaa neljään osa-alueeseen. Liiketoimintaselvityksessä tarkastellaan liiketoiminnan edellytyksiin ja siten kaupan taloudelliseen

kannattavuuteen vaikuttavia riskejä sekä ennakoimaan liiketoiminnan jatkamisen häiriöttömyyttä ja keskeytyksettömyyttä kaupan jälkeen. Oikeudellinen selvitys liittyy myyjän antaman informaation riittävyteen ja luotettavuuteen, sen todentamiseen ja dokumentointiin sekä siihen, millaiset mahdollisuudet ostajalla on tarkistaa kohde ja miten hän sen tarkistaa. Taloudellisessa selvityksessä arvioidaan tilinpäätöksen oikeellisuutta ja hyvän kirjanpitotavan soveltamista. On hyvä, jos myyjä voi antaa takuun näiden periaatteiden soveltamisesta. Taloudelliseen selvitykseen liittyy myös se, käytetäänkö ostoselvitykseen vahvistettua tilinpäätöstä vai välitilinpäätöstä, vaikuttaako taseasema kauppahintaan ja onko olemassa mahdollisesti taseen ulkopuolisia riskejä. Sitten on vielä veroselvitys, jossa lasketaan osapuolille aiheutuvia veroseuraamuksia ja selvitetään mahdollisuuksia vaikuttaa kaupan verokohteluun rakenteellisin ja ajoituksellisin keinoin. (Immonen & Lindgren 2006: 39.)

5.5 Negatiivinen oma pääoma ja yrityksen myynti

Henkilöyhtiön oma pääoma voi tappioiden ja yksityisnostojen takia laskea negatiiviseksi, mistä voi koitua odottamattoman kovat veroseuraamukset ellei sen vaikutuksia luovutusvoittojen verotukseen tunneta yrityksessä. Negatiivinen oma pääoma vaikuttaa nimittäin yhtiömiesten verotukseen siten, että elinkeinotoiminnan tulolähteen tulos verotetaan kokonaan ansiotulona. Ansiotuloveron ollessa progressiivinen tämä tarkoittaa sitä, että yhtiömiehet joutuvat maksamaan henkilökohtaisia verojaan tuloksen kasvaessa aina korkeamman verokannan mukaan. He joutuvat tekemään yhtiöstä yksityisottoja rahoittaakseen veronmaksunsa, mikä kasvattaa negatiivista omaa pääomaa entisestään. Taseen positiivinen oma pääoma voi myös muuttua verotuksessa negatiiviseksi, jos yrityksellä on ylisuuret kassavarat. Verottajan tulkinta voi tässä tapauksessa perustellusti olla, että kirjatut varat on kassaan sijoittamisen sijaan nostettu yhtiömiesten käyttöön. (Siikarla 2001: 325–326.)

Kun negatiivinen oma pääoma ei johdu syntyneestä tappiosta ja on todellinen, se voi olla monin tavoin haitallista yritykselle. Elinkeinotoiminnan tulolähteen korot voidaan menettää. Sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen, yhtiömuodon muuttaminen osakeyhtiöksi tai yritystoiminnan lopettaminen voi estyä. Negatiivisesta omasta pääomasta seuraavat myös ankarat luovutusvoittosäännökset. (Siikarla 2001: 177.)

EVL 18 §:n 2 momentti määrää, että negatiivinen oma pääoma lasketaan verovuoden taseesta. Jos saman kalenterivuoden aikana päättyy kaksi tilikautta, niin negatiivisen pääoman perusteella verotuksessa vähennyskelvottomat korot lasketaan jälkimmäiseen tilinpäätökseen perustuen. Kommandiittiyhtiössä myös äänettömien yhtiömiesten panokset pitää laskea mukaan määritettäessä sitä, onko yrityksen oma pääoma positiivinen vai negatiivinen. Erityisen kalliiksi negatiivinen oma pääoma tulee henkilöyhtiön myynnin yhteydessä. Myydessään yhtiöosuuksia yhtiössä, jonka oma pääoma on negatiivinen, myyjä joutuu maksamaan veroa negatiivisesta omasta pääomasta 30 prosenttia ja muilta osin luovutusvoittoveroa. Jos toiminimessä on syntynyt negatiivista omaa pääomaa ja yhtiömuoto on muutettu avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi, täytyy kyseinen negatiivisuus vähentää mahdollisesta henkilöyhtiön negatiivisesta omasta pääomasta veronalaista luovutusvoittoa laskiessa. (Siikarla 2001: 326–327.)

Henkilöyhtiössä jonkun yhtiömiehen oman pääoman osuus voi olla positiivinen, vaikka yhtiön oma pääoma kokonaisuudessaan olisi negatiivinen. Yhtiötä myydessä tällä seikalla on merkitystä ja kunkin yhtiömiehen oman pääoman tila on tarpeen selvittää. Positiivisen oman pääoman osalta maksetaan luovutusvoittoveroa vain todellisesta kauppahinnasta, mutta negatiivisen oman pääoman kohdalla vero tulee yhtiömiehelle maksettavaksi niin saatavasta kauppahinnasta kuin hänen osuudestaan negatiiviseen omaan pääomaan. (Siikarla 2001: 328.)

Negatiivisen pääoman kasvaessa siitä luopuminen yhtiömuotoa muuttamatta hankaloituu. Useampaan kymmeneen tuhanteen euroon noustessaan miinusmerkkinen oma pääoma tulee lähes mahdottomaksi kattaa. (Siikarla 2001: 178)

6. Luovutusvoitto yhtiöosuuden myyjän verotuksessa, kun hänen yhtiöosuutensa saldo on negatiivinen.

Kommandiittiyhtiössä on kaksi osakasta, vastuunalainen yhtiömies A ja äänetön yhtiömies B. Ky on perustettu yli kymmenen vuotta aikaisemmin. A myy oman osuutensa tyttärelleen 10.000 eurolla. A on perustajaosakas ja on tehnyt yhtiöön 15.000 euron sijoituksen. Voitto-osuuksia hänelle on kertynyt yhteensä 350.000 ja yksityisottoja hän on tehnyt 380.000 eurolla. Yhtiön toiminta on kestänyt yli kymmenen vuotta.

Yksityistilin saldo on $15.000 + 350.000 - 380.000 = -15.000$ euroa. Negatiivisen saldon vuoksi yhtiöosuuden hankintameno on 0 euroa.

Luovutushinta	10.000
– Hankintameno-olettama 40 %	4.000
= Luovutusvoitto (välitullos)	6.000
+ Lisäys voittoon	15.000
= Luovutusvoitto	21.000

Tämä luovutusvoitto on TVL 48 §:n perusteella verovapaa

6 OMAISUUDEN LAHJOITTAMINEN

6.1 Tavallinen lahja

Lahjan käsitettä ei ole määritelty yhtenäisesti siviilioikeudessa, mutta alan kirjallisuudessa sille on vakiintunut tiettyjä tunnusmerkkejä. Lahja vähentää olennaisesti sen antajan varallisuutta ja lisää vastaavasti saajapuolen varallisuutta. Tunnusomaista lahjalle on myös vastikkeettomuus ja lahjoitustahto, joka on hieman ongelmallinen vaatimus etenkin verotuksen näkökulmasta. (Immonen & Lindgren 2009: 93.)

Perintöverolain 18.3 §:ssä on lahjaluonteisia luovutuksia koskeva säännös, jonka mukaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen erotus kaupassa tulkitaan lahjaksi, mikäli vastike on enintään kolme neljäsosaa käyvästä hinnasta. Siviilioikeudessa ei ole säädetty alihintaisista luovutuksista, vaan lahjan katsotaan olevan kauppa tai lahja sen pääasiallisen luonteen mukaan. (Immonen & Lindgren 2009: 93.)

Lahjakirja on lahjoituksesta kertova asiakirja. Se on vapaamuotoinen, mutta siinä tulee olla yksilöityinä lahjan antaja ja saaja, lahjoituksen kohde sekä omistusoikeuden siirtyminen ja siirtymisajankohta. Lisäksi sukupolvenvaihdostilanteissa siinä mainitaan usein, ettei lahja ole ennakkoperintöä. Lahjakirjassa voi olla myös maininta siitä, että lahjanantaja säilyttää itsellään hallintaoikeuden lahjoituksen kohteeseen. Oikeuden ansiosta sen haltija saa hallita kyseistä omaisuutta ja sille kuuluvat esimerkiksi kohteen tuottamat tuotot. Hallintaoikeus alentaa lahjan arvoa lahjaverotuksessa ja siten myös maksettavan lahjaveron määrää. (Immonen & Lindgren 2009: 94.)

6.2 Ennakkoperintö

Ennakkoperintö on nimestään huolimatta lahja, ja lahjana se myös verotetaan. Siitä on omat säännöksensä Perintökaaren kuudennessa luvussa. Ennakkoperintöinstituution ja sitä koskevien säännösten tarkoituksena on, että perintöosuuksien saajat olisivat samassa asemassa huolimatta siitä, saavatko he osuutensa jo perinnönjättäjän elinaikana vai tämän kuoltua. Perintökaaren 6:7 §:n mukaan ennakkoperintöosuus lisätään pesän säästöön kokonaisuudessaan tai osittain, jos sitä ei voida kokonaan vähentää saajan perintöosasta. (Immonen & Lindgren 2009: 95–96.)

Ennakkoperinnön arviointi vaihtelee sen mukaan, onko kyseessä rintaperillinen vai muu perinnönsaaja. Rintaperillisen perinnönantajalta tämän eläessä saamat lahjat tulkitaan ennakkoperinnöksi, ellei muuta ole määrätty tai olosuhteiden perusteella tarkoitettu otaksuttavaksi. Muiden perillisten kohdalla tilanne on päinvastainen ja lahjoitus vähennetään ennakkoperintönä vain, jos niin on määrätty omaisuutta annettaessa tai niin voidaan päätellä olosuhteiden perusteella. Perintöverolaissa ei ole erikseen ennakkoperintöä koskevaa määritelmää, mutta sen 16.1 §:n 1 kohdan mukaan perintökaaren nojalla perinnönjaossa huomioon otettava lahja on lisättävä pesän varoihin. Saman säännöksen 2 kohdan perusteella myös sellaiset muut lahjat, jotka perinnönsaaja on saanut perinnönjättäjältä korkeintaan kolme vuotta ennen tämän kuolemaa, tulee lisätä perintösaantoon. Ennakkoperinnön osalta kumulointiaika on siis rajoittamaton, muilla lahjoilla vain kolme vuotta. (Immonen & Lindgren 2009: 95–96.)

6.3 Suosiolahja

Suosiolahja on suomalainen erikoisuus, jolle ei ole vastinetta muissa lakiosajärjestelmissä. Perittävä ei saa toimillaan vähentää perijän lakiosan arvoa.

Suosiolahjan arvo lisätään pesän arvoon ennakkoperinnön tavoin. Perinnönjättäjä voi määrätä, ettei hänen lahjoitustaan huomioida ennakkoperintönä. Se voidaan kuitenkin tulkita suosiolahjaksi määritettäessä muiden perinnönsaajien lakiosia. Suosiolahjan ilmeisenä tarkoituksena on sen nimen mukaisesti suosia yksittäistä perinnönsaajaa rintaperillisten kustannuksella. (Immonen & Lindgren 2009: 96–97.)

Päinvastoin kuin ennakkoperinnön ollessa kyseessä ei perinnönantajalla ole mahdollisuutta pätevällä tavalla määrätä, ettei lahjaa voida pitää suosiolahjana perillisten lakiosia laskettaessa. Laissa ei ole tarkasti määritelty, miten kauan aikaa sitten annettua lahjaa voidaan pitää suosiolahjana. Vakiintunut käytäntö vaikuttaa kuitenkin olevan, että yli kymmenen vuotta ennen perittävän kuolemaa tapahtuneen lahjoituksen tulkinta suosiolahjaksi edellyttää erityistä selvitystä nimenomaisesta suosimistarkoituksesta, jotta se sisällytettäisiin lakiosalaskelmaan. Sukupolvenvaihdon edistämiseksi lahjaa ei helposti pidetä suosiolahjana. (Immonen & Lindgren 2009: 96–97.)

6.4 Testamentti

On myös mahdollista, että yrityksen omistajuus siirtyy jatkajalle testamentilla vasta edeltäjän kuoltua. Testamentti on määrämuotoinen, kirjallinen tahdonilmaus omaisuuden jaosta. Sille tarvitaan kaksi todistajaa, jotka ovat laadittaessa paikalla, esteettömiä, tietävät kyseessä olevan testamentin ja tekijän itse allekirjoittaneen sen. Testamentilla ei voida poiketa lakisääteisestä perimysjärjestyksestä. Lakiosaan ovat oikeutettuja rintaperilliset eli lapset ja heidän jälkeläisensä. Lakiosa on puolet perintöosasta eikä sitä voida loukata testamentilla tai ennakkoperinnöllä. Perintöä verotetaan Perintö- ja lahjaverolain (PerVL) mukaan. (Koiranen 2000: 86.)

Jos jokin osa testamentista loukkaa oikeutta lakiosaan, on kyseinen osa tehoton. Perinnönsaajan on kuitenkin muistettava vaatia lakiosaa kuuden kuukauden kuluessa

testamentin tiedoksiannosta. Testamentit ryhmitellään tavallisesti määräämisvallan perusteella omistusoikeus- ja käyttö- eli hallintaoikeustestamenteiksi. Omistusoikeustestamentilla perivä voi määrätä omaisuudesta vapaasti ja omistajan tavoin. Käyttö- ja hallintaoikeus antaa saajalle yleensä elinikäisen käyttöoikeuden testamenttaajan jäämistöön tai siihen sisältyvään omaisuuteen ja oikeuden saada omaisuuden tulo ja tuoton toisen henkilön saadessa siihen omistusoikeuden testamentin tekijän kuollessa tai myöhempanä ajankohtana. Perillinen voi hyväksyä testamentin joko perittävän eläessä tai kuoltua. Lakiosaperillisen tulee saada vastaava korvaus, mikäli hän hyväksyy luopuvansa lakiosasta. Hyväksyminen voi tarkoittaa perillisen luopuvan testamentin moittimisoikeudesta tai lakiosan vaatimisesta. Hyväksymislauseke on kirjoitettava selkeästi todistelun helpottamiseksi. (Immonen & Lindgren 2006: 85–90.)

6.5 Lakimääräinen periminen

Jos sukupolvenvaihdosta ei tehdä eikä edes valmistella esimerkiksi testamentin avulla omistajan elinaikana, yritysvarallisuus siirtyy hänen kuoltuaan perintönä. Tämä on sukupolvenvaihdoksen ratkaisuvaihtoehtona suunnittelematon ja hallitsematon sekä verotuksellisesti usein epäedullinen. (Immonen & Lindgren 2006: 77.) Perinnöstä säädetään Perintökaareissa sekä Perintö- ja lahjaverolaissa.

6.6 Perintö- ja lahjaveron määräytyminen

Lahjana, perintönä sekä testamentilla saadusta omaisuudesta on maksettava valtiolle veroa Perintö- ja lahjaverolain mukaisesti. Perintöveroa on suoritettava Suomessa olevasta kiinteästä omaisuudesta tai omaisuudesta, joka on saatu perintönä tai testamentilla, jos perinnönjättäjän, perillisen tai testamentinsaajan asuinpaikka on kuolinhetkellä Suomessa sekä osakkeista tai osuuksista, joiden omistavan yhtiön

varoista yli 50 prosenttia on kiinteänä omaisuutena Suomessa. (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>)

Lahjaveron suorittamisvelvollisuus alkaa siitä, kun lahjan vastaanottaja saa lahjan haltuunsa. Veron perusteeksi perintö- ja lahjaverossa määräytyy omaisuudella verovelvollisuuden alkaessa oleva käypä arvo. Yhtiön osakkeet ja yritysvarallisuus arvostetaan verovelvollisuuden alkua edeltävän viimeisimmän tilinpäätöksen tai välitilinpäätöksen mukaisesti. Velat ja velvoitteet on lupa vähentää omaisuuden arvosta. (Immonen & Lindgren 2006: 109.)

Käypää arvoa on vaikea suoraan määrittää perheyhtiön noteeraamattomille osakkeille, joilla käydään harvakseltaan kauppaa. Noteeraamattomille osakkeille ja yritysvarallisuudelle yhtiön taselukujen perusteella laskettavaa substanssiarvoa voidaan perintö- ja lahjaverotuksessa pitää arvostuksen perusteena. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos osakkeelle laskettava tuottoarvo on substanssiarvoa suurempi. Tässä tapauksessa osakkeen käypä arvo lasketaan tuotto- ja substanssiarvon keskiarvona. Substanssiarvo johdetaan tavallisesti osakkeen matemaattisesta arvosta. (Immonen & Lindgren 2006: 110.)

Laissa perinnönsaajat on jaettu kahteen veroluokkaan. I luokkaan kuuluvat ”perinnönjättäjän aviopuoliso, suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa oleva perillinen, aviopuolison suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen sekä perinnönjättäjän kihlakumppani tai avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa laissa tarkoitettu avopuoliso saamansa Perintökaaren 8 luvun 2§:ssä tarkoitetun avustuksen määrään asti”. II veroluokkaan kuuluvat muut sukulaiset ja vieraat. Lahjansaajat ryhmitellään veroluokkiin samojen periaatteiden mukaisesti kuin perinnönsaajatkin. (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>)

Perintövero I veroluokka

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylime- nevästä osasta
20.000–40.000	100	7
40.000–60.000	1.500	10
60.000–200.000	3.500	13
200.000–1.000.000	21.700	16
1.000.000–	149.700	19

Perintövero II veroluokka

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylime- nevästä osasta
20.000–40.000	100	20
40.000–60.000	4.100	26
60.000–1.000.000	9.300	32
1.000.000–	310.100	35

Lahjavero I veroluokka

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylime- nevästä osasta
4.000–17.000	100	7
17.000–50.000	1.010	10
50.000–200.000	4.310	13
200.000–1.000.000	23.810	16
1.000.000–	151.810	19

Lahjavero II veroluokka

Verotettavan osuuden arvo euroina	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Veroprosentti ylime- nevästä osasta
4.000–17.000	100	20
17.000–50.000	2.700	26
50.000–1.000.000	11.280	32
1.000.000–	315.280	35

7. Lahjaveron laskeminen, osakeyhtiön osakkeiden alihintainen luovutus.

Osakeyhtiö Z:ssä toteutetaan sukupolvenvaihdos ja yhtiön ainoa osakas A myy lapselleen B 30 osaketta eli 30 prosenttia yhtiön osakkeista hintaan 40.000 euroa. Kauppakirja allekirjoitetaan 1.7.2013. B jatkaa yritystoimintaa yhtiön toimitusjohtajana ja pyytää Verohallinnolle tekemässään lahjaveroilmoituksessa osakkeista maksettavan lahjaveron huojentamista.

Yhtiön tilikausi on 1.1.–31.12. ja yhtiön varallisuusasemassa tai osakkeen arvossa ei ole uusimman tilinpäätöksen ja lahjan luovutuksen välisenä aikana tapahtunut olennaisia muutoksia. Yhtiön nettovarallisuus 31.12.2012 päättyneellä tilikaudella on 800.000 euroa eli 8.000 euroa/osake. Aiemman, 31.12.2011 päivätyn tilinpäätöksen vertailuarvo nettovarallisuuden perusteella laskettuna on 5.000 euroa/osake.

Yhtiön tuotto- ja substanssiarvon mukainen käypä arvo on 1.000.000 euroa, yhden osakkeen käyväksi arvoksi saadaan siis 10.000 euroa. B:n 40.000 eurolla ostamat 30 osaketta ovat siis käyvältä arvoltaan 300.000 euroa. Lahjana pidetään osakkeiden käyvän arvon ja niiden kauppahinnan erotusta. Tässä tapauksessa lahjan arvoksi tulee 260.000 euroa (300.000 – 40.000). Koska B on lahjanantajan A lapsi, verotetaan lahja I veroluokan mukaisesti ja lahjaveron määräksi 260.000 eurosta saadaan 33.410 euroa.

Sukupolvenvaihdosarvo lasketaan lahjoitushetkestä katsottuna viimeisimmän päättyneen tilikauden tilinpäätöstietojen perusteella määräytyvästä vertailuarvosta. Käytännössä vertailuarvon laskeminen ajoittuu tuloveron toimituksen kanssa yhtenevästi. Yhtiön tuloverotus verovuodelle 2012 ei ole vielä valmistunut lahjaveron toimitushetkellä, joten vuodelle 2013 ei vielä ole käytössä vertailuarvoa, ja sukupolvenvaihdosarvo täytyy laskea Z Oy:n verovuoden 2012 veroilmoitustietoja hyödyntäen.

Osakkeiden vertailuarvoksi vuodelle 2013 saadaan $30 \% * 800.000 = 240.000$. Vertailuarvo vuodelle 2013 leikkurisääntö huomioon ottaen on $30 \text{ kpl} * 5000 * 1,5 = 225.000$. Osakkeiden vertailuarvo vuodelle 2013 määräytyy yhtiön verovuoden 2012 nettovarallisuuden sijaan leikkurisäännön mukaan, sillä nettovarallisuuden perusteella laskettu vertailuarvo olisi yli 50 prosenttia suurempi kuin vuodelle 2012 laskettu vertailuarvo.

Lahjan suhteellinen osuus saannosta $260.000 / 300.000 = 86,7 \%$

Lahjan suhteellinen osuus osakkeiden vertailuarvosta $86,7 \% * 225.000 = 195.075$

Lahjan suhteellisen osuuden perusteella laskettu spv-arvo $40 \% * 195.075 = 78.030$

Lahjavero käyvästä arvosta 33.410 euroa

– Lahjavero spv-arvosta 7.950

Erotus I 25.460

(käyvästä arvosta ja spv-arvosta perittävän lahjaveron erotus)

Erotus II $33.410 - 850 = 32.560$

Erotuksista pienempi vähennetään käyvän arvon perusteella määrättävästä verosta, jolloin maksuunpantavan veron määräksi saadaan 7.950 euroa, joka on sama kuin sukupolvenvaihdosarvosta laskettava lahjaveron määrä.

Jos B olisi maksanut kauppahintaa yli 150.000 euroa eli enemmän kuin puolet osakkeiden käyvästä arvosta, lahjaveron olisi huojennettu kokonaan. Jos taas kauppahinta olisi ollut vähintään 225.000 euroa eli yli $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta, luovutusta ei olisi edes pidetty lahjaluonteisena eikä siitä olisi joutunut tekemään lahjaveroilmoitusta.

7 SUKUPOLVENVAIHDOKSEN HUOJENNUKSET VEROTUKSESSA

Verolainsäädännössä on useita säännöksiä, joilla pyritään helpottamaan sukupolvenvaihdoksen veroseuraamuksia. Sukupolvenvaihdosta koskevista huojennuksista on säädetty erikseen sekä tulovero- että perintö- ja lahjaverolaissa. (Siikarla 2001: 344.)

7.1 Huojennus tuloverotuksessa

Normaalisti yrityksen myynnistä mahdollisesti syntyvä luovutusvoitto on verotettavaa pääomatuloa. Sukupolvenvaihdostilanteissa verokustannukset nousisivat kuitenkin todella suuriksi varsinkin pienille ja keskisuurille yrityksille. Sen vuoksi sukupolvenvaihdoksen luovutusvoitoille on myönnetty verovapaus. Se koskee kuitenkin vain henkilö- ja osakeyhtiöitä, joten liikkeen- ja ammatinharjoittajien kohdalla jopa yritysmuodon vaihtaminen voi olla harkinnan arvoista ennen sukupolvenvaihdosta. (Manninen 2001: 268.)

Täydelle verovapaudelle on kuitenkin asetettu ehdot, jotka liittyvät myytävän omaisuuden laatuun, myyjän omistusaikaan ja ostajaan. Ensinnäkin verovapaasti voidaan myydä vain kiinteää omaisuutta, arvopapereita, kuten osakeyhtiön osakkeita tai avoimen tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuuksia. Osakeyhtiön, avoimen tai kommandiittiyhtiön ostajan pitää ostaa vähintään 10 prosentin omistusosuutta vastaava määrä osakkeita tai yhtiöosuuksia. (Siikarla 2001: 345)

Toisena verovapauden ehtona on, että myyjä on omistanut kaupan kohteen joko yksin tai yhdessä entisen omistajan kanssa vähintään kymmenen vuoden ajan. Tähän lasketaan siis myös aikaisemman omistajan omistusaika, mikäli kohde on saatu tältä perintönä tai muuten vastikkeettomasti. Kaupan kohteen harjoittamalla toiminnalla ei

ole sukupolvenvaihdoshuojennuksen saannin kannalta merkitystä. Kohteena voi aivan yhtä hyvin olla elinkeinotoimintaa harjoittava yhtiö kuin tuloverolain mukaan verotettava kiinteistöyhtiökin. (Siikarla 2001: 345)

Kolmanneksi TVL 48§ edellyttää vielä, että osakkeiden tai yhtiöosuuksien ostaja on yritystoiminnasta luopujan lapsi, lapsenlapsi, sisar, veli, sisar- tai velipuoli yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa. Myyjän lapseksi luetaan tämän säännöksen mukaan myös hänen puolisonsa lapsi sekä puolison otto- ja kasvattilapsi. (Siikarla 2001: 345–346.)

7.2 Huojennus perintö- ja lahjaverotuksessa

Perintö- ja lahjaverolaissa on muutamia sukupolvenvaihdosta helpottavia säännöksiä. Niitä ovat sitovaa ennakkotietoa (39 a §), perintö- tai lahjaveron osan maksuunpanematta jättämistä (55 §), maksuajan pidentämistä (56 §) sekä osittaista tai täydellistä vapautusta perintö- tai lahjaveron maksamisesta (53 §) koskevat säännökset. (Siikarla 2001: 347.)

Sukupolvenvaihdosta valmistellessa on järkevää pyrkiä siirtämään yritysvarallisuutta merkittävässä määrin seuraavalle omistajalle jo ennen varsinaista vaihdosta. Tässä tapauksessa on hyödyllistä tietää, miten paikallinen verottaja arvioi siirrettävän omaisuuden arvon. PerVL 39a§:ssä on säännökset ennakkotiedon saamisesta, jonka mukaan verovirastolta voi kirjallisella hakemuksella saada perintö- tai lahjaveroa koskevan ennakkoratkaisun. Lahjaverotuksesta ennakkoratkaisua voivat hakea niin luovuttaja kuin luovutuksensaajakin. Perintöverotuksesta puolestaan ennakkoratkaisua voi hakea perinnönjättäjän kuoltua kuka tahansa kuolinpesän osakas, erityisjälkisaädöksen saaja tai eloonjäänyt puoliso, vaikka hän ei olisikaan kuolinpesän osakas. (Siikarla 2001: 347–348.)

Jos siis sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa harkitaan esimerkiksi yhtiöosakkeiden tai osakkeiden lahjoittamista, on verottajalta mahdollista hakea niiden lahjaveroarvoa koskeva kirjallinen ja sitova ennakkopäätös. Päätöksessä verottaja toteaa onko luovutuksesta maksettava lahjaveroa ja jos on, niin millä perusteella vero määrätään. Jos lahjoittaja on aikaisemmin antanut kolmen vuoden aikana lahjoja, lasketaan myös nämä mukaan suunniteltuun uuteen lahjaan. Annettu ennakkotieto sitoo verottajaa vuoden ajan, mutta vain kun verovelvollisen antamat tiedot ovat oikeita. (Siikarla 2001: 348.)

PerVL:n 55 §:ssä on säännös perintö- tai lahjaveron osan maksuunpanematta jättämisestä. Säännöksen soveltamiselle on asetettu seuraavia edellytyksiä. Veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, yritys tai osa jommastakummasta. Toiseksi verovelvollinen jatkaa lahjana tai perintönä saamallaan varoilla maa- tai metsätaloustoimintaa tai muuta yrittämistä lahjana saamallaan maatilalla tai muussa yrityksessä. Lisäksi maatilasta, muusta yrityksestä tai osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellisen osuuden koko verosta pitää olla enemmän kuin 850 euroa. (Edilex Lainsäädäntö, Perintö- ja lahjaverolaki.)

Tämä huojennussäännös on sovellettavissa vain sellaisiin yrityksiin ja niiden vähintään 10 prosentin omistusosuuksiin, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa ja joita verotetaan EVL:n mukaisesti. Vaikka säännös onkin laadittu sukupolvenvaihdoksia varten, ei se kuitenkaan ole puhdas sukupolvenvaihdoshuojennus, sillä tämän säännöksen soveltamiseksi ei vaadita samanlaista läheistä suhdetta luovuttajan ja luovutuksensaajan välillä kuin verovapaassa sukupolvenvaihdoskaupassa. (Siikarla 2001: 349.)

Maksuunpanematta jättämiselle on asetettu viiden vuoden karenssiaika. Mikäli verovelvollinen luovuttaa pääosan eli yli 50 prosenttia saamastaan yrityksestä tai sen osasta, aiemmin kuin viiden vuoden kuluttua perintö- tai lahjaveron maksuunpanosta,

pannaan maksuunpanematta jätetty vero maksuun korotettuna 20 %:lla. Tällainen luovutus voi olla joko vastikkeellinen tai vastikkeeton. (Siikarla 2001: 351.)

Lahjaverolle voidaan myöntää maksuajan pidennystä, jos kauppahinta on alle 50 % kohteen käyvästä arvosta. Tästä säädetään perintö- ja lahjaverolain 56 §:ssä. Ehtoina ovat, että lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on vähintään 1 700 euroa, lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa sitä ja lahjansaaja jatkaa saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa kyseisellä tilalla tai yrityksessä. Maksuajan pidennys merkitsee sitä, että lahjavero kannetaan tasasuuruksina, vähintään 850 euron vuotuiserinä viiden vuoden aikana. Pidennetyltä maksuajalta ei mene korkoa. Lahjansaajan luovuttaessa pääosan tilasta tai yrityksestä, jonka osalta hänelle on myönnetty maksuajan pidennystä, tulevat kaikki maksamatta olevat erät maksettaviksi kerralla seuraavan kantoerän yhteydessä. (Ukkola & Vilppula 2004: 231–232.)

PerVL:n 53 §:n mukaan verohallinto voi hakemuksesta myöntää täydellisen tai osittaisen vapautuksen perintö- ja lahjaverosta, viive- ja viivästyskorosta ja jäämämaksusta sekä lykkäyksen vuoksi suoritettavasta korosta. Tällekin vapautukselle on laissa asetettu ehtoja. Verovelvollisen veronmaksukyvyyn on täytynyt hänen ja hänen perheensä käytettävissä olevat tulot huomioon ottaen olennaisesti alentua elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn johdosta. Toinen vaihtoehto on, että veron periminen ilmeisesti vaarantaisi maa- tai metsätalouden tai muun yritystoiminnan jatkuvuuden tai työpaikkojen säilymisen. Yksi peruste vapautukselle voi olla myös se, että veron periminen olisi jostain muusta syystä kohtuutonta. Pykälä on sikäli ehdoton, ettei sen nojalla annettuun päätökseen voi hakea muutosta valittamalla. (Edilex Lainsäädäntö, Perintö- ja lahjaverolaki.)

Siikarlan (2001, 352) kokemuksen mukaan kyseinen säännös on kuitenkin toiminut käytännössä erittäin harvoin. Nämäkin tilanteet ovat olleet sellaisia, joissa yrittäjän kuolemaan ja perintöveroihin ei ole varauduttu ollenkaan.

8. Perintöveron huojentaminen.

Verovuosi 2013

Jäämistöosuuteen sisältyvän

Yritysvarallisuuden käypä arvo	300.000
Muun omaisuuden käypä arvo	50.000
Jäämistöosuuden käypä arvo yhteensä	350.000

A. Perintövero (I veroluokka)	45.700
-------------------------------	--------

Yritysvarallisuuden arvo ArvL:n mukaan	150.000
----------------------------------------	---------

Yritysvarallisuuden spv-arvo

40 % * 150.000	60.000
----------------	--------

Muun omaisuuden käypä arvo	50.000
----------------------------	--------

Yhteensä	110.000
----------	---------

B. Perintövero (I veroluokka)	10.000
-------------------------------	--------

Huojennuksen määrä (A – B)	35.700
----------------------------	--------

Perintöverona maksettavaksi tulee käyvän arvon mukaisesta perintöverosta A spv-arvon mukainen vero B, joka on 10.000 euroa.

Perintöveron maksuajalle voi saada pidennystä yritysvarallisuuteen kohdistuvan osuuden verran eli tässä tapauksessa $60.000 / 110.000 * 10.000 = 5.455$ euroa.

Lahjaveron huojennuksen laskeminen

9. Kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden ostajan verotuksen huojennus alihintaisen luovutuksen yhteydessä.

Kommandiittiyhtiössä on kaksi yhtiömiestä, vastuunalainen ja äänetön. Vastuunalainen yhtiömies myy lapselleen koko yhtiöosuutensa 50.000 eurolla 1.6.2013. Lapsi jatkaa kommandiittiyhtiön yritystoimintaa vastuunalaisena yhtiömiehenä ja hakee Verohallinnolta huojennusta yhtiöosuuden hankinnasta menevään lahjaveroon.

Yhtiön nettovarallisuus on 200.000 euroa sen viimeisimmän, 31.12.2012 päättyneen tilikauden veroilmoituksen varallisuuslaskelman mukaan. Yhtiössä ei ole tilinpäätöspäivän ja 1.6.2013 välillä tapahtunut sen varallisuusasemaan olennaisesti vaikuttavia muutoksia. Nettovarallisuuteen sisältyy äänettömän yhtiömiehen pääomapanos, suuruudeltaan 32.000 euroa.

Yhtiön tuotto- ja substanssiarvon perusteella laskettu käypä arvo on 350.000 euroa. Kun siitä vähennetään äänettömän yhtiömiehen pääomapanoksen osuus 35.000 euroa, saadaan lapselle luovutetun yhtiöosuuden käyväksi arvoksi 315.000 euroa. Vähentämällä yhtiöosuuden käyvästä arvosta (315.00 euroa) kauppahinta (50.000),

saadaan lahjaverotuksen alaisen lahjan hinnaksi 265.000 euroa. Lahjaveroa tulee maksettavaksi I veroluokan mukaan 34.210 euroa.

Lapsen, eli luovutuksensaajan maksettavaksi tulevan lahjaveron määrä:

Sukupolvenvaihdosarvo lasketaan samoin kuin nettovarallisuudenkin osalta, edellisen tilikauden tilinpäätöksen perusteella annetun veroilmoituksen varallisuuslaskelman arvoilla.

Lahjan suhteellinen osuus saannosta:

$$265.000 / 315.000 = 84,13 \%$$

Lahjan suhteellinen osuus luovutetulle yhtiöosuudelle kuuluvasta nettovarallisuudesta:

$$84,13 \% * 168.000 = 141.338 \text{ euroa}$$

Lahjan suhteellisen osuuden perusteella laskettu yritysvarallisuuden spv-arvo:

$$40 \% * 141.338 = 56.535 \text{ euroa}$$

Lahjavero käyvästä arvosta	34.210
– Lahjavero spv-arvosta	5.155
Erotus I	29.055
Erotus II 34.210 – 850	33.360

Erotus I on pienempi, joten se vähennetään käyvän arvon mukaisesta verosta. Siten maksettavan veron määräksi tulee 5.155 euroa.

Mikäli kauppahinta olisi ollut yli 157.500 euroa eli yli puolet yhtiöosuuden käyvästä arvosta, niin lahjavero olisi huojennettu kokonaan. Lahjaveroilmoituksen olisi voinut

jättää kokonaan antamatta eikä luovutusta olisi tulkittu lahjaluonteiseksi, jos yhtiöosuudesta maksettu kauppahinta olisi ollut vähintään $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta (236.250 euroa).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusongelmana on siis käsitelty sitä, millaisia eri mahdollisuuksia on toteuttaa sukupolvenvaihdos, osakkaan ja yhtiön valmistautumista menettelyyn sekä verolainsäädännön mahdollistamia huojennuksia. Yrityksen sukupolvenvaihdokseen liittyy monia taloudellisia, juridisia ja verotuksellisia puolia, joita tässä työssä käsitellään. Sen suunnittelu on syytä aloittaa jo hyvissä ajoin. Pahimmassa tapauksessa vaihdosta ei ehditä suunnitella ollenkaan ja ollaan taloudellisesti kannattamattomien pakkoratkaisujen edessä.

Sukupolvenvaihdokseen valmistautumisessa keskeinen osa-alue on verotuksen suunnittelu, jonka merkitys korostuu yrityskoon kasvaessa (Mattila, 2000). Suunnittelulla voidaan vaikuttaa luovuttajan, jatkajan sekä kohdeyrityksen verotukseen ja näiden tahojen intressien yhtensovittaminen muodostaakin oman haasteensa sukupolvenvaihdosprosessissa (Koiranen 2000: 94).

Verosuunnittelun kohteina ovat pääasiassa tulo-, varainsiirto- sekä perintö- ja lahjaverotus. Verokohtelusta pitäisi muodostaa mahdollisimman luotettava kuva, vaikka verolainsäädäntöä muokataan jatkuvasti eikä sen tulkinta aina ole yksiselitteistä. (Immonen & Lindgren 2006: 27.)

Verotusmenettelyä koskevan lain mukaan verovelvollinen voi hakea tulo- ja varallisuusverotuksessa sitovan kannanoton vaihtoehtoisesti joko ennakkotietona toimivaltaiselta viranomaiselta tai ennakkoratkaisuna keskusverolautakunnalta. Ennakkotietohakemuksessa on selvästi esitettävä kysymys, johon ennakkotietoa haetaan sekä tarkka ja huolellinen selvitys toteutettavista toimenpiteistä. Ennakkotieto on ehdottoman sitova ainoastaan, kun näiden ehtojen mukaan myös toimitaan eikä veronsaaja hae valitusvaraamaa ennakkotiedon mukaiseen verotuspäätökseen. (Immonen & Lindgren 2006: 28–29.)

Keskusverolautakunta voi antaa ennakkoratkaisun tulo- tai perintö- ja lahjaverotukseen liittyen. Ennakkoratkaisun antoperusteena pidetään sitä, että asian ratkaisu on tärkeää muiden samanlaisten tapausten tai verotuksen yhdenmukaisuuden kannalta tai jonkin muun merkittävän syyn kannalta. (Immonen & Lindgren 2006: 21–22, 31.)

Luovutusvoittojen verotuksessa on tärkeää tietää, verotetaanko saatu luovutusvoitto elinkeinoverolain vai tuloverolain mukaisesti. EVL:n mukaan verotettaessa luovutusvoittona verotetaan luovutushinnan ja myytävän omaisuuden tasearvon välinen erotus. Verotus tapahtuu sen mukaan, mistä omaisuudesta luovutusvoitto on syntynyt ja minkälainen on sen yrityksen yritysmuoto, jossa luovutusvoitto realisoituu. TVL:n mukaisessa luovutusvoiton verotuksessa luovutusvoitot verotetaan pääomatulona ja myynnin kohteen omistusaika määrittää verotuksen. (Siikarla 2001: 272.)

Osakeyhtiössä verotetaan kaikki tulolajit pääomatulona. Henkilöyhtiön tai toiminimen saamat luovutusvoitot pysyvien vastaavien kiinteistöjen tai omaisuusarvopaperien myynnistä verotetaan kokonaan pääomatulona. Muut elinkeinotoiminnan tulolähteen luovutusvoitot verotetaan jaettavana yritystulona jakautuen pääoma- ja ansiotuloihin tulolähteen nettovarallisuuden perusteella. (Siikarla 2001: 274–275.)

Verotettava luovutusvoitto voidaan laskea kahdella eri tavalla, kun myydään tuloverolain mukaista omaisuutta. Luovutushinnasta voidaan vähentää poistamatta olevaa hankintamenoa vastaava osa sekä luovutusvoiton hankkimisesta aiheutuneet kulut. Toinen vaihtoehto on vähentää luovutushinnasta hankintameno-olettama, joka on 40 prosenttia luovutushinnasta, jos luovutettava omaisuus on omistettu vähintään kymmenen vuoden ajan ja 20 prosenttia, mikäli omistusaika on ollut alle kymmenen vuotta. (Siikarla 2001: 275–276.)

Rahoituksen suunnittelussa keskeiset ongelmat ovat rahoituksen riittävyys ja sen aiheuttamat kustannukset. Rahoituksen järjestyminen on elinehto onnistuneelle sukupolvenvaihdokselle. Ulkopuolista rahoitusta tarjoavat pankit, vakuutusyhtiöt, Finnvera ja pääomasijoitusyhtiöt. Usein on mietittävä, voidaanko ostettavasta yrityksestä irrottaa rahavaroja, jotteivät liiallisesta velanotosta aiheutuvat lainojen lyhennykset ja niiden korot kasva kestävämmän suuriksi. Yrityksestä luopuvan henkilön pitää miettiä, kuinka rahoittaa luovutusvoittojensa veronmaksun, mitä kauppaan sisällytetään ja onko mahdollisesti luopujan, jatkajan tai yrityksen etu tärkein näkökulma omistajanvaihdoksessa. (Koiranen 2000: 100–101, Tenhunen & Werner 2000: 93.)

Jatkajalla on vielä enemmän rahoituksellisia päätöksiä tehtävänä. Rahoituksen riittävyys on tietysti tärkein, mutta lisäksi hän voi joutua ratkaisemaan esimerkiksi maksaako passiiviset sisarukset ulos yrityksestä, miten suoriutua lahja- ja perintöverosta ja käyttääkö riskirahoitusyhtiöitä sukupolvenvaihdoksen rahoitukseen. Jos jatkajan vanhemmat tai sisarukset haluavat ehdottomasti jäädä osakkeenomistajiksi yritykseen, niin onnistuuko rahoitusvelvoitteiden edellyttämän omistajanvastuun ja osinkopolitiikan noudattaminen? Ulkopuolisen ammattilaisen tai yrityksen sisäpiiriin kuuluvan rahoitusasiantuntijan käytöstä voi olla paljon apua ja rahoituksen suunnittelussa ja se antaa sidosryhmille positiivisen signaalin toiminnasta. (Koiranen 2000: 101–103.)

Erityisesti lähipiirissä tehtävissä vastikkeellisissa sukupolvenvaihdoksissa on usein se tilanne, että jatkajalla on niukasti rahoitusresursseja, mutta kaupan kohteena olevan yrityksen rahoituspotentiaali on suuri. Tällöin yhtiön toiminnan jatkajan rahoitustaakkaa voidaan keventää niin, että yhtiö ostaa omia osakkeitaan. On kuitenkin hyvä huomata, että välillisesti tässäkin käytetään jatkajan varoja, kun jakokelpoiset varat vähenevät, mikä pienentää tulevaa osingonjakopotentiaalia. Omien osakkeiden myynti verotetaan yleensä tavallisen yrityskaupan tavoin, mutta VML 29.2 §:n mukaan se voidaan verottaa peiteltyinä osinkona, jos sen voidaan

tulkita tehdyn osinkojen verotuksen välttämiseksi. Tarvitaankin merkittävät verotuksesta riippumattomat perustelut, jottei omien osakkeiden ostamista tulkita peitellyksi osingonjaaksi. (Immonen & Lindgren 2006: 173–175.)

Sukupolvenvaihdokseen valmistautuminen kannattaa aloittaa hyvissä ajoin. Valmistelevilla toimilla tavoitellaan taloudellisesti ja yrityksen toiminnan jatkumisen kannalta optimaalista lopputulosta. Järvenojan (1999: 250) mukaan suunnittelun keskeisimpiä kohtia ovat yrityksen luovutusarvon määrittely, luovutusmuodon valinta, vastikkeen maksutapa ja rahoitus sekä vaihdoksen yhteydessä tarvittavien oikeustoimien ja jatkajan tukemistapojen suunnittelu.

Jos valmistautumisessa viivytellään liikaa, voi käydä jopa niin, että yritystoiminnasta luopuva henkilö ehtii kuolla ja jäljellä jää vain pakkoratkaisuja ja taloudellisesti huonoja ratkaisuvaihtoehtoja (Koiranen 2000: 55). Jos sukupolvenvaihdosta ei haluta tehdä tai kyetä tekemään, voidaan yritys myydä perheen ulkopuolisille, fuusioda suurempaan yritykseen, siirtää omistus listautumalla pörssiin tai juridisesti itselliselle säätiölle. Jos mikään muu vaihtoehto ei toimi, voidaan yritystoiminta joutua lopettamaan kokonaan. (Koiranen 2000: 139.)

Sukupolvenvaihdosjärjestelyissä voi olla järkevää siirtää omistusta luopujalta jatkajalle vaiheittain. Tähän tarkoitukseen soveltuvat myyntien ja lahjoitusten lisäksi suunnattu osakeanti, merkintäoikeuksien lahjoittaminen tai siirtäminen jatkajalle sekä sekaemissio. Niissä osakepääomaa korotetaan. Suunnatun osakeannin idea on, että jatkajalle tarjotaan merkittäväksi kohdeyhtiön osakkeita kohdeyhtiön vanhojen osakkaiden luopuessa merkintäoikeuksistaan. Jottei merkintää pidettäisi lahjana kenellekään, on sen syytä tapahtua osakkeiden käypään arvoon. Merkintäoikeuksien lahjoittaminen tai siirtäminen on toinen vaihtoehto omistuksen vaiheittaiseen siirtämiseen osakas pohjaa laajentamalla. Kolmas tapa, sekaemissio, on kahden edellä mainitun yhdistelmä. Siinä osakkeet annetaan merkittäväksi alle niiden

nimellisarvon, merkitsijät maksavat itse osan merkintähinnasta ja loppuosa katetaan yhtiön omista varoista. (Ukkola & Vilppula 2004: 242, Lindgren 2001: 228, Siikarla 2001: 144–146.)

Siirrettävää yritystä voidaan valmistella luovutuskuntoon sen tasetta keventämällä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi runsaan osingonjaon avulla, jonka yhteydessä pitää tuki huomioida siitä aiheutuvat veroseuraamukset. Tasetta voidaan keventää myös jakautumisen avulla tai yhtiöittämällä osa kohdeyrityksen toiminnasta. Näin voidaan rajata siirtyvään yritykseen halutut toiminnot. (Immonen & Lindgren 2009:270, Ukkola & Vilppula 2004: 242–243.)

Luovutuksen kohteena oleva yritys voidaan siirtää toisen yrityksen määräysvaltaan osakevaihdon avulla. Osakeyhtiö hankkii siinä tapauksessa toisen osakeyhtiön osakkeita määrän, joka oikeuttaa yli puoleen sen kaikkien osakkeiden äänivallasta käyttäen vastikkeena pääasiassa omia osakkeitaan. Osakevaihto on täysin vero-oikeudellinen käsite. Vaihto ei aiheuta osapuolille veroseuraamuksia, sillä osakkeita ei ajatella luovutettavan siten, että samalla realisoituisi luovutusvoittoja tai -tappioita. (Siikarla 2001: 534.)

Liiketoimintasiirrossa voidaan jatkajalle myydä yhtiöitetty liiketoiminta sellaisenaan tai ydinliiketoimintaan kuulumaton osa jollekin ulkopuoliselle taholle. Vastikkeena siirtyvästä liiketoiminnasta ei käytetä rahaa vaan ostajayhtiön osakkeita. Myytäessä ydinliiketoiminta jatkajalle, ottaa yhtiö vastaan myyntihinnan. Siirtävän yhtiön verotuksessa sovellettavan luovutushinnan pitää olla sama kuin hankintameno, jota vastaanottava yhtiö käyttää verotuksessa. Kun taas myydään ydinliiketoimintaan kuulumaton toiminta, saadaan siitä ansaittu pääoma käyttää osingonjakoon tai osakkeiden takaisinostoon ja jäljelle jäävä kevennetty yhtiö luovuttaa edelleen jatkajalle. Liiketoimintasiirto on vertikaalinen järjestely, jonka yhteydessä syntyy tavallisesti konserni. Se on myös verotehokas ratkaisu, sillä se ei realisoi

luovuttajalle veronalaista tuloa, vaan verotus suoritetaan vasta kun vastaanottava yhtiö luovuttaa sille liiketoiminnan luovutuksen yhteydessä siirretyn omaisuuden tai siirtyvä yhtiö luovuttaa korvaukseksi saamansa osakkeet. (Ukkola & Vilppula 2004: 243–244, Immonen & Lindgren 2009: 349–351.)

Siirtyvä yhtiö voi jakautua, jolloin osakeyhtiön varat ja velat siirtyvät vähintään kahdelle yhtiölle, ja jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat omistussuosuksiansa mukaisessa suhteessa vastikkeena kunkin vastaanottavan yhtiön liikkeelle laskemia osakkeita. Jakautuminen ei katkaise omistusaikaa esimerkiksi luovutusvoittojen verovapauden kohdalla, joten se mahdollistaa yritysrakenteen muokkaamisen verotuksellisesti tehokkaammaksi. (Immonen & Lindgren 2009: 270–271, Lakari et al. 2004: 105.)

Sulautuminen eli fuusio voi olla käyttökelpoinen, kun sukupolvenvaihdoksen verohuojennuksia ei jostain syystä voida hyödyntää. Tällöin esimerkiksi vanhan omistajan lapset voivat fuusioda luovutettavan yrityksen sitä varten perustamaansa osakeyhtiöön tai jo ennestään omistamaansa liiketoimintaa harjoittavaan yhtiöön. Fuusio on verotuksellisesti neutraali tapahtuma. (Lakari et al. 2004: 102–103.)

Purkaminen, eli liiketoiminnan lopettaminen ja käypään arvoon arvostetun nettovarallisuuden jakaminen purkuosuuksina osakkaille, voi olla myös käyttökelpoinen yritysjärjestelymuoto tietyissä sukupolvenvaihdostilanteissa ja valmisteluissa huomioon otettava vaihtoehto. Se ei oikeastaan ole valmistelutoimenpide, vaan se voidaan suorittaa liiketoiminnan luovutuksen jälkeen, jos vain osa toimintaa siirtyy jatkajalle tai toinen sukupolvi ostaa yrityksen edelliseltä ja purkaa yhtiön oston jälkeen. (Lakari et al. 2004: 110.)

Yritys voidaan siirtää sukupolvelta toiselle vastikkeellisesti tai vastikkeetta. Vastikkeellisia omistajanvaihdoksia ovat omistus- ja substanssikauppa ja osittain

vastikkeellinen on lahjaluonteinen eli alihintainen kauppa. Suoritettaessa henkilöyhtiön omistuskauppaa pitää kyseessä olla yleensä jokaisen yhtiömiehen osuudet ja heidän suostumuksensa. Osakeyhtiön osakkeita kaupattaessa myynti on vapaampaa, ellei yhtiöjärjestyksessä tai osakassopimuksessa toisin säädetä. (Immonen & Lindgren 2009: 27–28.)

Substanssikaupassa puolestaan myydään koko yrityksen liiketoiminta sekä siihen sitoutunut omaisuus kokonaisuudessaan. Substanssikaupassa kauppahinta ylittää usein yrityksen oman pääoman käyvän arvon. Tämä maksettu ”ylihintaa” on myönteisistä kassavirtaodotuksista aiheutuvaa liikearvoa eli goodwillia joka poistetaan tasapoistoin vaikutusaikanaan viimeistään kymmenessä vuodessa. (Immonen & Lindgren 2009: 31–33.) Lahjaluonteisessa kaupassa kauppahinta on alle 75 prosenttia kohteen käyvästä arvosta ja käyvän arvon ja sovitun hinnan erotuksesta on maksettava lahjaveroa, jos Perintö- ja lahjaverolain 55 ja 56 §:n huojennusten ehdot eivät täyty (Ukkola & Vilppula 2004: 228).

Ennen kaupantekoa on tärkeää tehdä huolellinen ennakkoselvitys kaupan sisällöstä. Tämä due diligence – selvitys voidaan jakaa ostajan kannalta neljään osa-alueeseen eli oikeudelliseen, taloudelliseen, liiketoiminta- ja veroselvitykseen. Myyjän osalta selvitykseen sisältyy oikeiden ja riittävien tietojen antaminen kohdeyrityksestä ostajalle sekä sen riittävän kuvan hankkiminen siitä, että ostajan taloudellinen ja muu kapasiteetti kattaa kaupasta koituvat velvoitteet. (Immonen & Lindgren 2006: 37–39.)

Henkilöyhtiön oma pääoma voi olla negatiivinen tappioiden ja yhtiömiesten tekemien yksityisottojen vuoksi. Johtuessaan yksityisotoista negatiivinen oma pääoma voi aiheuttaa henkilöyhtiölle merkittävästi haittoja. Se voi jopa estää sukupolvenvaihdoksen, henkilöyhtiön muuttamisen osakeyhtiöksi tai yritystoiminnan lopettamisen. Henkilöyhtiötä myytäessä se tulee kalliiksi, kun myyjä joutuu

maksamaan negatiivisesta omasta pääomasta 30 prosentin veron ja muilta osin luovutusvoittoveroa. (Siikarla 2001: 325–327.)

Omaisuus voidaan myös luovuttaa jatkajalle vastikkeettomasti, jolloin kyseeseen tulevat tavallinen lahja, suosiolahja ja ennakkoperintö sekä testamentin mukainen ja lakimääräinen periminen. Tavallinen lahja vähentää antajansa ja vastaavasti lisää saajan varallisuutta. Lahjasta annetaan lahjoituksesta kertova kirjallinen todistus, lahjakirja, jossa yksilöidään lahjan antaja ja saaja, lahjoituksen kohde, omistusoikeuden siirtyminen ja siirtymisajankohta. Ennakkoperintökin on lahja, jonka idea on se, että perintöosuuksien saajat ovat tasavertaisessa asemassa, saivatpa he osuutensa perinnönjättäjän eläessä tai tämän kuoltua. Ennakkoperinnön kumulointiaika on rajoittamaton, muilla lahjoilla aika on kolme vuotta. (Immonen & Lindgren 2009: 93–96.)

Testamentilla voidaan määrätä lakiosan ylittävästä perintöosuudesta. Lakiosaa loukkaava testamentti on siis tehoton. Jos perittävä henkilö ei ole elinaikanaan suunnitellut omaisuudestaan luopumista edes testamenttia laatimalla, periytyy omaisuus lakisääteisesti, mikä on verotuksellisesti lähes aina epäedullista. (Koiranen 2000: 86.)

Perintö- ja lahjaveroa on suoritettava lahjana, perintönä ja testamentilla saadusta omaisuudesta. Perintöveroa pitää maksaa kiinteästä omaisuudesta tai omaisuudesta, joka on saatu perintönä tai testamentilla, jos perinnönjättäjän, perillisen tai testamentinsaajan asuinpaikka on kuolinhetkellä Suomessa sekä osakkeista tai osuuksista, joiden omistavan yhtiön varoista yli 50 prosenttia on Suomessa kiinteänä omaisuutena. (<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>)

Lahjaveron suorittamisvelvollisuus alkaa, kun lahjan vastaanottaja saa lahjan haltuunsa. Veron perusteena käytetään omaisuudella verovelvollisuuden alussa

olevaa käypää arvoa. Osakkeet ja yritysvarallisuus arvostetaan verovelvollisuuden alkua edeltävän uusimman tilinpäätöksen tai mahdollisesti välitilinpäätöksen mukaan. Omaisuuden arvosta saadaan vähentää velat ja veloitteet. (Immonen & Lindgren 2006: 109.)

Perheyhtiön osakkeet eivät välttämättä ole julkisen kaupankäynnin kohteena eikä niillä muutenkaan ehkä käydä aktiivisesti kauppaa, joten niiden käypänä arvona voidaan käyttää yhtiön taselukujen perusteella laskettavaa substanssiarvoa. Kuitenkin, jos osakkeille laskettava tuottoarvo on substanssiarvoa suurempi, lasketaan käypä arvo tuotto- ja substanssiarvon keskiarvona. Lahjan ja perinnönsaajia verotetaan kahdessa eri veroluokassa tutkielman luvussa 6.6 esitettyjen taulukoiden mukaisesti. (Immonen & Lindgren 2006: 110.)

Osake- ja henkilöyhtiöille on TVL 48§:ssa myönnetty sukupolvenvaihdoksesta aiheutuvien luovutusvoittojen verovapaus tietyin ehdoin. Kaupan kohteena täytyy olla kiinteää omaisuutta, osakeyhtiön osakkeita tai henkilöyhtiön yhtiöosuuksia. Osuuksien tai osakkeiden on oikeutettava vähintään 10 prosentin omistusosuuteen kyseisessä yhtiössä. Lisäksi luopujan on pitänyt omistaa kaupan kohde yksin tai yhdessä entisen omistajan kanssa vähintään kymmenen vuotta. Aikaan lasketaan siis myös edellisen omistajan omistusaika, jos hän on luovuttanut kohteen perintönä tai muuten vastikkeettomasti. (Siikarla 2001: 344–345.)

Ehtona on myös, että osakkeiden tai yhtiöosuuksien ostaja on yritystoiminnasta luopuvan lapsi, lapsenlapsi, sisar, veli, sisar- tai velipuoli yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa. Säännöksen mukaan myyjän lapseksi luetaan myös hänen puolisonsa lapsi, sekä puolison otto- tai kasvattilapsi. (Siikarla 2001: 345–346.)

Perintö- ja lahjaverolaisissa on sukupolvenvaihdosta helpottavia säännöksiä koskien sitovaa ennakkotietoa, perintö- ja lahjaveron osan maksuunpanematta jättämistä,

maksuajan pidentämistä sekä osittaista tai täydellistä vapautusta perintö- tai lahjaveron maksamisesta. (Siikarla 2001: 347.)

Säännös perintö- tai lahjaveron osan maksuunpanematta jättämisestä ei ole ihan puhdas sukupolvenvaihdossäännös, sillä se ei edellytä samanlaista läheistä sukulaisuussuhdetta kauppapuolten välillä kuin verovapaassa sukupolvenvaihdoskaupassa. Tietyt ehdot maksuunpanematta jättämiselle kuitenkin on. Perintöön tai lahjaan pitää sisältyä maatila, yritys, osa jommastakummasta. Verovelvollisen on jatkettava lahjana tai perintönä saamallaan varoilla maa- tai metsätaloustoimintaa tai muuta yritystoimintaa perimällään tai lahjana saamallaan maatilalla tai muussa yrityksessä. Perintö- tai lahjaverosta määrätyn suhteellisen osuuden koko verosta pitää ylittää 850 euroa. (Edilex Lainsäädäntö, Perintö- ja lahjaverolaki.)

Lahjaveron maksuajalle voidaan myöntää pidennystä kauppahinnan ollessa alle 50 prosenttia kohteen käyvästä arvosta. Lahjaveron suhteellinen osuus koko verosta on oltava vähintään 1 700 euroa ja lahjansaajan on jatkettava saaduilla varoilla yritystoimintaa. Maksuajan pidennyksen ansiosta lahjaveron voidaan kantaa seuraavan viiden vuoden aikana vähintään 850 euron suuruisina vuotuisina korottomina tasaerinä. (Ukkola & Vilppula 200: 231–232.)

Täydellinen tai osittainen vapautus perintö- ja lahjaverosta, viive- ja viivästyskorosta ja jäämämaksusta sekä lykkäyksen vuoksi suoritettavasta korosta on mahdollista hakea verohallinnolta. Ehtona tälle on, että verovelvollisen veronmaksukyky on heikentynyt hänen ja hänen perheensä tulot huomioiden olennaisesti elatusvelvollisuuden, työttömyyden, sairauden tai muun erityisen syyn takia. Muita mahdollisia perusteita voi olla, että veron periminen todennäköisesti vaarantaisi yritystoiminnan jatkuvuuden tai työpaikkojen säilymisen tai olisi muuten kohtuutonta. Säännöstä sovelletaan harvoin, yleensä vain tilanteissa, joissa yrittäjän

kuolema ja perintöverot pääsevät yllättämään. (Edilex Lainsäädäntö, Perintö- ja lahjaverolaki.)

LÄHTEET

Immonen R & Lindgren J (2009) Onnistunut sukupolvenvaihdos. Helsinki, Talentum.

Immonen R & Lindgren J (2006) Onnistunut sukupolvenvaihdos. Helsinki, Talentum.

Järvenoja M (1999) Yrityksen uusi verosuunnittelu. Helsinki, Ajatus.

Koiranen M (2000) Juuret ja siivet, perheyrittäjien sukupolvenvaihdos. Helsinki, Oy Edita Ab.

Lakari T, Tuokko T & Tuokko Y (2004) Sukupolvenvaihdos – Miten siirrän yrityksen toiselle sukupolvelle. Helsinki, Tuokko tilintarkastus.

Lindgren J (2001) Osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksen verotus. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Manninen P (2001) Yritys vaihtaa omistajaa – sukupolvenvaihdos ja yrityskauppa käytännössä. Helsinki, WSOY.

Mattila P 15.5.2000 Sukupolvenvaihdoksen verosuunnittelun perusteet. Luentomoniste. ”Yrityksen sukupolvenvaihdos” –seminaari Turun kauppakamari, Turku.

Siikarla PJ (2001) Onnistunut yrityskauppa ja sukupolvenvaihdos. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Tenhunen L & Werner R (2000) Yrityskaupan käsikirja. Jyväskylä, Gummerus Kirjapaino Oy.

Ukkola O & Vilppula T (2004) Yrityksen omistus muutoksessa – sukupolvenvaihdos, yhtiömuoto, verotus. Helsinki, Edita Prima Oy.

Edilex Lainsäädäntö, Perintö- ja lahjaverolaki 53§.
<http://www.edilex.fi/saadokset/lainsaadanto/19400378/P53>. Viitattu 23.8.2013.

Edilex Lainsäädäntö, Perintö- ja lahjaverolaki 55§.

<http://www.edilex.fi/saadokset/lainsaadanto/19400378/P55>. Viitattu 23.8.2013.

Vero.fi, Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa. Saatavilla:

<https://www.vero.fi/fi->

[FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Sukupolvenvaihdos/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa%2817330%29](https://www.vero.fi/fi-Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Sukupolvenvaihdos/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa%2817330%29) Viitattu 21.8.2013

Vero.fi, Pääomatulot. Saatavilla:

<http://www.vero.fi/fi->

[FI/Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Paaomatulot/Paaomatulot%2812005%29](http://www.vero.fi/fi-Syventavat_veroohjeet/Henkiloasiakkaan_tuloverotus/Paaomatulot/Paaomatulot%2812005%29) Viitattu 28.8.2013